

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 58 · 13. mars
Sesjonen 2022–2023

Møte mandag den 13. mars 2023 kl. 12

President: Svein Harberg

Dagsorden (nr. 58):

1. Redegjørelse av olje- og energiministeren om oppfølging av Fosen-saken
(Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen)
2. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Tobias Drevland Lund om reversering av botidskrav og bedre vern mot partnervold
(Innst. 209 S (2022–2023), jf. Dokument 8:50 S (2022–2023))
3. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård, Kirsti Bergstø og Stina Baarne Hassel om offentlige skytjenester for kommunal sektor
(Innst. 202 S (2022–2023), jf. Dokument 8:48 S (2022–2023))
4. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Tobias Drevland Lund og Hege Bae Nyholt om å sikre innsyn i alle offentlig finansierte velferdstjenester
(Innst. 206 S (2022–2023), jf. Dokument 8:33 S (2022–2023))
5. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i havressurslova m.m. (administrativ inndraging og tilgang til opplysninger i Folkeregisteret)
(Innst. 201 L (2022–2023), jf. Prop. 32 L (2022–2023))
6. Referat

Presidenten [12:00:08]: Representantene Tone Wilhelmssen *Trøen* og Tage Pettersen, som har vært permitterte, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Aust-Agder: Kenneth Engvoll *Løland*

For Akershus: Tore Vamraak

For Buskerud: Audun Hammer *Hovda*

For Hordaland: Sigbjørn *Framnes*, Charlotte *Spurkeland*, Stig Atle *Abrahamsen* og Lise-May *Sæle*

For Oslo: Naomi Ichihara *Røkkum*

For Rogaland: Marte Eide *Klovning*

For Sør-Trøndelag: Geir Arild *Espnes* og Steinar *Krogstad*

For Vestfold: Per-Asbjørn *Andvik*

For Østfold: Shakeel *Rehman* og Lars Vegard *Fosser*

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om permisjon for representanten Trine Lise *Sundnes* i tiden fra og med 14. til og med 16. mars for å delta i møter i den felles EØS-parlamentarikerkomiteen i Strasbourg.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten Agnes Nærland *Viljugrein* innkalles for å møte i Stortinget i dagene 14. og 15. mars.

Statsråd Terje Aasland overbrakte 1 kgl. proposisjon om endringer i forbrukerkjøpsloven mv. (gjennomføring av nytt forbrukerkjøpsdirektiv i norsk rett) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 70/2021 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/771 (Prop. 49 LS (2022–2023))

Sak nr. 1 [12:02:07]

Redegjørelse av olje- og energiministeren om oppfølging av Fosen-saken (Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen)

Statsråd Terje Aasland [12:02:23]: Den 11. oktober 2021 avsa Høyesterett en dom som omhandlet Storheia og Roan vindkraftverk på Fosen. Storheia og Roan vindkraftverk ligger innenfor området til Fosen reinbeitedistrikt. To sidaer utøver reindrift i hver sin del av distriktet – Sør-Fosen Sijte og Nord-Fosen Siida. Høyesterett kom til at konsesjonsvedtakene innebærer et brudd på menneskerettighetene fordi de krenker reindriftssamene på Fosen sin mulighet til å dyrke sin kultur.

I denne redegjørelsen vil jeg gjøre rede for hvordan regjeringen følger opp høyesterettsdommen, og jeg finner det også hensiktsmessig å gå gjennom en del av historikken i saken.

For litt over en uke siden møtte jeg Terje Haugen, Leif Arne Jåma og flere representanter for reindriftssamene på Fosen. I møtet beklaget jeg på vegne av regjeringen at konsesjonsvedtakene innebærer et brudd på menneskerettighetene, fordi de vil ha vesentlig negativ effekt på reindriftssamene på Fosen sin mulighet til å dyrke sin kultur. Dette var fordi Høyesterett fant at vedtakene fattet i 2013 ikke inneholdt tilfredsstillende avbøtende tiltak som gjør at vedtakene står seg etter menneskerettighetene.

Regjeringens budskap er tydelig og klart: Vi skal følge opp Høyesteretts dom slik at rettighetene til reindriftssamene på Fosen blir ivaretatt.

Reindriften er en tradisjonsrik næring der generasjonsperspektivet står sterkt, og der målet er at en skal kunne la arven gå videre til barn og barnebarn. De som driver med reindrift på Fosen, har i årevis vært usikre på om de vil klare å overlate en bærekraftig reindriftnæring til neste generasjon. Situasjonen har vært krevende for dem, og den har vært uavklart. Jeg forstår godt at dette har vært, og er, en vanskelig situasjon.

For to uker siden mobiliserte unge samer og Natur og ungdom til støtte for reindriften på Fosen ved å sette seg i resepsjonen i R5, der Olje- og energidepartementet holder til. Mange sluttet opp om demonstrasjonen og budskapet i dagene som fulgte. Det er lenge siden vi har sett en slik mobilisering.

Mobiliseringen understreker behovet for at Fosen-saken må løses. Jeg er fullstendig enig i det, og jeg er ikke fornøyd med at vi ikke har lyktes i å komme lenger i prosessen enn vi har siden dommen ble avsagt.

For å komme videre må vi finne løsninger som ivaretar rettighetene til reindriftssamene på Fosen, og vi må skape forutsigbarhet for reindriften og konsekvensene.

Formålet med den videre prosessen er å få klarlagt hva som skal til for å sikre reindriftens rettigheter, og hvilke alternativer som finnes. Dette er spørsmål som dommen fra Høyesterett ikke avklarer. Høyesterett har slått fast at de avbøtende tiltakene i vedtakene fra 2013 ikke var tilstrekkelige, men sier ikke noe om hvilke andre tiltak som kan finnes, og hvordan de vil ivareta rettighetene til reindriftssamene på Fosen. Det må vi få på bordet.

Nå må vi få på plass et utredningsprogram som viser hva som må undersøkes nærmere, og få gjennomført utredningene så raskt som mulig. Utredningsplikten i forvaltningsloven § 17 innebærer at departementet har et selvstendig ansvar for at en sak er tilstrekkelig opplyst før et omgjøringsvedtak kan treffes. Mye kunnskap foreligger, men den må oppdateres og relateres til dagens situasjon. Blant annet trenger departementet oppdatert kunnskap om den faktiske situasjonen på Fosen og mulighetene for avbøtende tiltak og effekten av disse, før et nytt vedtak fattes. Dette vil fortsatt ta noe tid, men jeg er opptatt av at det skal gå så raskt som mulig.

Dette innebærer ikke en overprøving av Høyesteretts dom. Forvaltningen må vurdere saken på nytt når Høyesterett har kommet til at et vedtak var ugyldig.

Jeg er opptatt av at vi må benytte den reindriftsfaglige ekspertisen som er tilgjengelig, på best mulig måte. Da jeg nylig hadde møte med reindriftnæringen på Fosen, var avbøtende tiltak et tema. En av reindriftseierne sa at det første avbøtende tiltaket er å erkjenne reindriftens kompetanse. Det synes jeg var godt sagt, og det må

ligge til grunn i en tillitsfull dialog mellom reindriften og myndighetene.

Jeg vil nå gi en oversikt over historikken i saken om vindkraft på Fosen.

Tidlig på 2000-tallet var det stor oppmerksomhet om kraftsituasjonen i Midt-Norge. Regionen var i økende grad et område med for lite kraft og sårbar kraftforsyning som følge av en sterkere vekst i forbruket enn i produksjonen. I perioder var kraftprisene høye. Det var bred politisk enighet om at situasjonen var uakseptabel.

For å bedre situasjonen ble det foreslått og gjennomført flere tiltak med sikte på å bedre kraftbalansen. Ett av tiltakene var å be Norges vassdrags- og energidirektorat prioritere behandlingen av ny kraftproduksjon i denne delen av landet.

Det lå nesten 30 ulike vindkraftprosjekter på Fosen og i Snillfjordområdet til behandling i NVE. Realisering av så mange prosjekter var ikke realistisk verken av hensyn til mulighetene for nettilknytning eller med tanke på interessene som ville bli berørt.

NVE valgte derfor i mars 2009 å prioritere behandlingen av noen av prosjektene i Midt-Norge. Fire vindkraftverk på Fosen ble prioritert, mens fire andre ble prioritert ned. I tillegg anbefalte NVE at elleve prosjekter ble avsluttet.

Vindforhold, lokal aksept og hensynet til reindriften lå til grunn for NVEs prioritering mellom prosjektene. Anbefalingene i fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag ble også lagt til grunn. På dette tidspunktet var det et tverrpolitisk ønske om å legge til rette for vindkraftutbygging, samtidig som det var utfordrende å finne lønnsomhet i vindkraft. Det ble derfor lagt vekt på å velge prosjekter som hadde gode vindforhold og dermed mulighet til å bli realisert.

Roan og Storheia vindkraftverk var blant de fire som ble prioritert for videre behandling i NVE, sammen med behandlingen av nødvendige nettanlegg, herunder en ny 420 kV kraftledning fra Namsos til Trollheim, sør for Trondheimsfjorden.

Den 7. juni 2010 ga NVE konsesjon til bl.a. Roan og Storheia vindkraftverk. NVE la i konsesjonsvedtakene vekt på at de konsesjonsgitte vindkraftprosjektene i hovedsak hadde lokal og regional politisk støtte og i hovedsak fulgte anbefalingene i fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag.

For Roan vindkraftverk satte NVE vilkår om at planområdet skulle reduseres, og at noen turbiner skulle tas ut av planene. Dette reduserte virkningene for reindriften, de visuelle virkningene og direkte virkninger for kulturminner og gjorde planområdet omtrent 10 pst. mindre enn omsøkt.

For Storheia vindkraftverk satte NVE vilkår om at et område sør i planområdet skulle tas ut av planene av

hensyn til reindriften. Dette utgjorde nesten 20 pst. av det omsøkte planområdet.

NVEs konsesjonsvedtak ble påklaget av en rekke parter, bl.a. reindriften på Fosen. Etter ønske fra reindriften om en vurdering fra folkerettsakkyndige ble det innhentet en utredning fra professor Geir Ulfstein ved Universitetet i Oslo. Utredningens vurdering av de folkerettslige utgangspunktene ble i all hovedsak lagt til grunn i departementets behandling av klagen.

Både NVE og OED konsulterte med de berørte reindriftsinteressene og Sametinget i saksbehandling.

Den 26. august 2013, etter at konsultasjonene var avsluttet, stadfestet OED NVEs vedtak med noen endringer og ytterligere avbøtende tiltak av hensyn til reindriften. Det ble bl.a. satt restriksjoner for turbinplasseringer i Haraheia-delen av Roan vindkraftverk, som reindriften hadde pekt på som spesielt viktig.

Med de avbøtende tiltakene som ble fastsatt, konkluderte departementet med at reindriften kunne videreføre næringen.

Det har vært mange meninger om denne saken. Det er imidlertid ikke slik at departementet ikke har vært kjent med reindriften folkerettslige vern og ikke har vurdert de spørsmål som dette vernet reiser.

Etter min vurdering er det ikke ulik forståelse av de folkerettslige utgangspunktene som skiller konsesjonsvedtakene fra Høyesteretts dom. Jeg viser til at Høyesterett i dommen slår fast at det klare utgangspunktet er at statene ikke innvilges noen skjønnsmargin etter artikkel 27 i konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, og at bestemmelsen ikke åpner for en forholdsmessighetsvurdering hvor andre samfunnsinteresser veies mot minoritetens interesser. Det ble ikke lagt noe annet til grunn i departementets vedtak av 26. august 2013.

Departementet la til grunn at reindriften kunne videreføre næringen, og at man derfor var under terskelen som oppstilles etter konvensjonens artikkel 27. Med det som utgangspunkt ble forholdsmessigheten mellom behovet for tiltaket og ulempene for reindriften vurdert. Departementet la i den forbindelse stor vekt på verdien av ny fornybar kraftproduksjon.

I denne sammenhengen er det også grunn til å merke seg at lagmannsretten i overskjønnet uttalte at departementets prognose for virkningene på reindriften lå innenfor det som måtte anses som forsvarlig da vedtaket ble fattet i 2013. Høyesterett retter heller ikke noen kritikk mot departementets saksbehandling på dette punktet, men uttaler at domstolene likevel må «vurdere virkningene av inngrepet basert på en selvstendig faktumbedømmelse» og ikke kan begrense prøvingen til

om forvaltningens prognoser var forsvarlige på vedtakstidspunktet.

Det er kunnskap og vurderinger av vindkraftverkenes faktiske virkninger på reindriften som har kommet til etter vedtakstidspunktet som gjør at Høyesterett har kommet til en annen konklusjon. Forskjellen ligger altså i vurderingene av hvilke faktiske virkninger man må regne med at vindkraftverkene vil få for reindriften.

Departementet anerkjente at vindkraftanleggene medførte betydelige ulemper for reindriften, men kom i 2013 fram til at reindriften kunne drive videre med de avbøtende tiltakene som ble satt i konsesjonsvedtakene.

Samtidig som det ble gitt konsesjon til Storheia og Roan vindkraftverk, ga departementet samtykke til ekspropriasjon, og konsesjonærene krevde skjønn 25. august 2014 for å få ekspropriere fra reindriften, dvs. tillatelse til å gjøre inngrep i reindriften rettigheter mot å betale erstatning.

For å få sette i gang bygging av et tiltak før det er utmålt erstatning, kan det søkes om samtykke til forhåndstiltredelse. Det er i tråd med vanlig praksis, ikke bare i energisaker, at slikt samtykke gis. Begrunnelsen er at når et tiltak er godkjent, bør den alminnelige interesse av å sette i gang med arbeidene veie tungt. Departementet ga samtykke til forhåndstiltredelse 22. desember 2014.

Sør-gruppen i Fosen reinbeitedistrikt nektet konsesjonæren å tiltre arealene. Denne saken gikk derfor flere runder i rettsapparatet før Høyesterett i november 2018 forkastet reindriften anke. På dette stadiet i saken ble det avgjort i domstolene at anleggsarbeidene kunne starte, selv om gyldighetsspørsmålet ville bli vurdert senere i saken om utmåling av erstatning. Poenget er ikke å gå detaljert inn i disse rettsavgjørelsene. I lys av debatten om forhåndstiltredelse er det likevel grunn til å nevne at spørsmålet om å starte anleggsarbeidene før gyldigheten av konsesjonsvedtakene var ferdig behandlet, var et eget tema som ble avgjort av domstolene.

I juni 2015 erklærte Statkraft at foretaket ikke ville gå videre med planene om å realisere vindkraftprosjektene på Fosen og i Snillfjord. Bakgrunnen var ifølge selskapet manglende lønnsomhet.

Statkrafts beslutning vakte et stort politisk engasjement. Ord som «dypt tragisk», «stor skuffelse» og «avblåst fornybarsatsing» ble brukt fra ulike partier. Statkraft ble bedt om å redegjøre overfor eieren.

Etter noen justeringer i prosjektene, som ble godkjent av NVE og deretter i klagevedtak fra departementet, startet byggearbeidene opp i 2016 og ble ferdigstilt i 2019.

I forbindelse med en sak om utmåling av erstatning kan partene kreve at retten tar stilling til om grunnlaget for saken står seg. Sagt med andre ord: Retten kan prøve om vedtakene som ligger til grunn for tiltaket, i dette til-

fellet konsesjonsvedtakene fra 2013, er gyldige eller ikke. Dersom retten finner at vedtakene ikke er gyldige, skal skjønnet nektes fremmet. Sør-gruppen la ned slik påstand.

Partene i et slikt skjønn er tiltakshaver og de det skal eksproprieres fra. Staten er ikke part i saken, selv om det anføres at vedtakene er ugyldige.

Inntrøndelag tingrett behandlet 15. august 2017 Sør-gruppens anførsel om at skjønnet skulle nektes fremmet fordi konsesjonsvedtaket var ugyldig. Tingretten kom til at konsesjonsvedtaket var gyldig, og at skjønnet skulle fremmes. Vindkraftkonsesjonæren anket til lagmannsretten for begge driftsgruppene fordi de mente den utmålte erstatningen var for høy. Sør-gruppen anket fordi de mente skjønnet skulle nektes fremmet.

Lagmannsretten kom 8. juni 2020 til at skjønnet skulle fremmes. I motsetning til tingretten mente lagmannsretten at reinen ville unngå vindkraftverkene. Lagmannsretten vurderte også bevisene i saken slik at unnvikelsen var så betydelig at områdene måtte anses som tapt som beiteområder.

Lagmannsretten baserte seg bl.a. på forskning som er kommet til etter at departementet fattet konsesjonsvedtakene. For å opprettholde reintallet mente lagmannsretten det var behov for vinterføring i innhegning.

Erstatningen ble satt til rundt 44,6 mill. kr til hver av sidaene, til dekning av kostnadene til vinterføring og innhegning.

Vindkraftkonsesjonæren, altså utbygger, anket til Høyesterett for begge driftsgruppene fordi utbygger mente den utmålte erstatningen var for høy. Sør-gruppen anket også og mente skjønnet skulle nektes fremmet. Nord-gruppen anket ikke, men la ned påstand om at skjønnet skulle nektes fremmet da saken sto for Høyesterett.

Siden Høyesterett skulle behandle gyldigheten av departementets konsesjonsvedtak, begjærte staten ved Olje- og energidepartementet 29. oktober 2020 parts-hjelp til fordel for Fosen Vind. Etter dagens system er det slik at staten kan få gitt sitt syn på saken når retten vurderer gyldigheten av statlige vedtak.

Den 11. oktober 2021 kom som kjent Høyesteretts dom. Dommen avsluttet saken om fastsettelse av erstatning mellom reindriften og Fosen Vind. Domsslutningen lød «skjønnet nektes fremmet».

At «skjønnet nektes fremmet», innebar at Høyesterett avsto vindkraftselskapenes krav om å få ekspropriere fra reindriften mot å betale erstatning. Som et premiss for domsslutningen la Høyesterett til grunn at konsesjonsvedtakene var ugyldige.

Høyesterett la til grunn at konsesjonsvedtakene var ugyldige fordi de krenker reindriftssamene på Fosens

mulighet til å dyrke sin kultur. I dommen legger Høyesterett til grunn at utbyggingen på sikt vil føre til at reindriftssamene må redusere reintallet betraktelig, og at vedtakene ikke inneholder tilfredsstillende avbøtende tiltak.

Etter at dommen falt, har det vært ulike oppfatninger av dommens betydning og konsekvenser. Flere har tatt til orde for at dommen ikke kan forstås på annen måte enn at vindkraftverkene er ulovlige, og at anleggene må rives.

Høyesterettsjustitiarius uttalte i januar 2022 at spørsmålet om riving faller utenfor sakens rammer. Konsekvensen av dommen er at saken har gått tilbake til forvaltningen. Regjeringen skal følge opp høyesterettsdommen og finne løsninger som ivaretar rettighetene til reindriftssamene på Fosen.

Umiddelbart etter Høyesteretts avgjørelse tok departementet kontakt med reindriften, Fosen Vind, Roan Vind og Sametinget.

Min forgjenger som olje- og energiminister, Marte Mjøs Persen, besøkte 12. november 2021 Roan og Storheia vindkraftverk og hadde møter med bl.a. reindriften på Fosen.

I brev av 13. desember 2021 varslet Olje- og energidepartementet omgjøring av konsesjonsvedtakene på Fosen. Her redegjorde departementet for den videre prosessen.

I brevet gjorde departementet det klart at det må en ny behandling og nye vedtak til for å gjøre endringer i konsesjonene.

Departementet viste til at det var behov for å utarbeide et faglig grunnlag for de beslutningene som skulle treffes. Departementet ba både reindriften og selskapene om å komme med innspill til hvilken kunnskapsinnhenting som måtte til. Det omfatter spørsmål om hvilken kunnskap som må innhentes, hvem som skal stå for dette, og hvilke avbøtende tiltak, endringer og justeringer som bør utredes. OED ba om forslag til utredningsprogram innen utgangen av januar 2022.

Departementets brev fra desember 2021 møtte innvendinger fra reindriften og Sametinget. Blant annet viste disse til at dommen ikke kan leses på noen annen måte enn at vindkraftverkene måtte rives. Reindriften mente også dommen innebærer at driften av vindkraftverkene er ulovlig.

Som jeg har nevnt tidligere, er departementets vurdering at det ikke er rettslig grunnlag for en slik tolkning. Høyesterett har ikke avgjort om det finnes tilstrekkelige avbøtende tiltak. Departementet må følge opp dommen ved å fatte nye vedtak.

Dommen betyr heller ikke at konsesjonene til vindkraftverkene på Storheia og Roan har falt bort. Inntil nye vedtak kommer på plass, drives vindkraftverkene i hen-

hold til de opprinnelige konsesjonene. Vindkraftselskapene gjør derfor ikke noe ulovlig.

Fosen Vind og Roan Vind leverte forslag til utredningsprogram i begynnelsen av februar 2022. Forslaget ble diskutert med reindriften og Sametinget, som mente disse la opp til for omfattende og for generelle utredninger og innebar en omkamp om Høyesteretts avgjørelse.

Fosen-saken sto høyt på agendaen min da jeg overtok som olje- og energiminister. Allerede 22. mars 2022, to uker etter at jeg overtok jobben, hadde jeg et møte med sametingspresidenten om saken.

Etter møter med reindriften ba departementet i mai 2022 vindkraftselskapene om å konkretisere utredningsprogrammene.

Selskapene sendte over reviderte forslag til utredningsprogram i midten av juni 2022. Reindriften mente at de reviderte forslagene fremdeles innebar en omkamp om dommen.

Sametinget har i dialogen våren 2022 etterspurt en nærmere redegjørelse for de rettslige utgangspunktene i saken. Den 24. juni 2022 sendte departementet et brev til partene med en slik redegjørelse.

I september 2022 sendte Olje- og energidepartementet på nytt ut et forslag til utredningsprogram.

Konsultasjoner med reindriften, Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund ble gjennomført i november 2022. Til stede på konsultasjonene var i tillegg til Olje- og energidepartementet også representanter fra Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

Den 2. mars i år hadde jeg konsultasjoner med sametingspresidenten. Der deltok også landbruks- og matministeren. Konsultasjonsmøtet var planlagt i god tid i forveien, men situasjonen og samtalene var preget av de pågående demonstrasjonene i regjeringskvartalet. Jeg har derfor avtalt med sametingspresidenten at vi skal ha et oppfølgende og avsluttende møte, slik at vi kommer oss igjennom de planlagte temaene på en god måte.

Jeg opplevde møtet med sametingspresidenten og møtene med representantene for reindriftssamene på Fosen som både konstruktive og preget av alvor.

Det er ikke tilfredsstillende at det har tatt så lang tid å komme videre i denne saken. Regjeringen må ta sin del av ansvaret for det.

Mitt budskap er tydelig og klart. Departementet skal følge opp Høyesteretts dom, slik at rettighetene til reindriftssamene på Fosen blir ivaretatt. Vi ønsker at vi får løst saken så fort som mulig.

Jeg vil ikke nå utelukke noen alternativer. Det kan være aktuelt med noen løsninger som kan iverksettes på kort sikt, mens andre grep kan være mer langsiktige. Mitt ønske er en god og tillitsfull dialog med reindriften

på Fosen. Det er nødvendig for å avdekke muligheter, konsekvenser og behov på kort sikt og på lang sikt.

Vi har siden høyesterettsdommen i oktober 2021 jobbet med en arbeidsprosess som gjør at vi ender med nye vedtak i saken.

Jeg vil arbeide for at vi så tidlig som mulig, helst i løpet av mars, skal få fastsatt et utredningsprogram. Det vil gjøre at vi kommer i gang med kunnskapsinnhenting på en planmessig og god måte. Her vil reindriftsfaglig kompetanse være viktig.

Jeg har tidligere uttalt at mitt mål er å finne fram til løsninger som gjør at vindkraften på Fosen og reindriften kan sameksistere. Jeg har ikke gitt opp håpet om at slike løsninger kan være mulig, men det er nettopp dette vi må vurdere i arbeidet framover. Det er en jobb jeg fortsatt har sterk tro på at vi kan lykkes med.

Reindriften er en viktig kulturbærer for samisk identitet. Det er en viktig næring som skaper matproduksjon i utmarksarealer. Det er en næring vi alle kan være stolte av, uavhengig av om vi har samisk opphav eller ikke. Det er en viktig del av Norge slik vi ønsker det.

Den samiske reindriften drives innenfor områder som omfatter betydelige deler av Norges landareal. I disse områdene er det, som i resten av landet, en rekke kommuner med et mangfold av folk som vil ha trygge arbeidsplasser og levende lokalsamfunn. Majoriteten av befolkningen – samiske som ikke-samiske – i disse delene av landet driver ikke med reindrift.

Energikommisjonens rapport som ble lagt fram 1. februar, viste at vi står overfor noen politiske dilemmaer og målkonflikter. Dette handler om hensynet til akseptable strømpriser, ny grønn energi, reduksjoner i utslipp av klimagasser, natur og miljø og hensyn til urfolks rettigheter.

Samtidig hadde aksjonistene et viktig budskap om at «urfolksrett er ikke valgfritt». Vi kan ikke løse klimakrise, energikrise og naturkrise ved å gå på tvers av menneskerettighetene. Jeg er enig i dette budskapet.

Vi vil at våre nordligste fylker skal ha de samme muligheter for bosetning, næringsutvikling og forsynings-sikkerhet for energi som resten av landet. Noe annet er uakseptabelt. Derfor må vi også i tiden framover behandle saker om energianlegg i samiske områder. Det vil kreve god dialog og antakelig bedre dialog mange steder enn det vi har klart å få til fram til nå.

Hensynet til samisk reindrift har blitt tillagt stor vekt i energisaker de siste 10–15 årene. Det er i denne perioden behandlet en rekke vindkraftverk i samiske områder. Flere av søknadene har enten blitt trukket, blitt avslått av NVE eller fått avslag gjennom klagesaksbehandling i departementet. I tillegg er det behandlet mange titalls mil med kraftledninger som berører

reindriftsområder, og det er også i den forbindelse gjort justeringer og tilpasninger av hensyn til reindriften.

Hensynet til reindriften og det folkerettslige vernet skal alltid være ivaretatt og har til dels blitt avgjørende i mange av sakene. Den generelle forståelsen av folkeretten og det folkerettslige grunnlaget for saksbehandlingen i mitt departement har i denne perioden vært den samme. Departementet har behandlet enkeltsaker hvor vi har høstet anerkjennelse i Sametinget for anvendelsen av folkeretten.

Det er gjennomført ekspropriasjonsskjønn i de fleste av disse sakene. I forbindelse med skjønnsbehandlingen er det regelmessig anført at de underliggende konsesjonsvedtakene er ugyldige. Slike saker har vi hatt både før og etter Høyesteretts dom i Fosen-saken. Så vidt jeg er kjent med, har slike ugyldighetsansøkskrer ikke ført fram i andre saker. Etter mitt syn er disse avgjørelsene et tegn på at konsesjonsmyndighetenes anvendelse av folkeretten i det store og hele står seg bra.

Forhåndstiltredelse har vært hovedregelen i ekspropriasjonsretten i mange tiår. Det er en praktisk viktig ordning, som sikrer framdrift i byggingen av nødvendige infrastrukturtiltak. Det er en forutsetning for dem som skal ta investeringsbeslutninger.

Det kan likevel være nødvendig å se på endringer og forbedringer i rammeverket for hvordan sakene behandles, f.eks. når det gjelder spørsmålet om hvorvidt gyldigheten av et vedtak tidligere kan bli avklart i retts-systemet. Det er ingen heldig situasjon når man kan få en sak der Høyesterett legger til grunn at konsesjonsvedtak er ugyldige så mange år etter at vedtakene ble fattet, og etter at anleggene er bygd.

Jeg ønsker å se på hvordan vi kan tilrettelegge for bedre samspill mellom kraftproduksjon, nett og reindrift. Vi kan heller ikke lukke øynene for at det er reelle interessekonflikter her.

Dialog og respekt er avgjørende for å sikre forståelse og legitimitet for ulike behov og for å få berørte hensyn på bordet. Jeg mener at vi også må se på mekanismer som sikrer at nye vindkraftetableringer ikke gir en situasjon der storsamfunnet, utbygger og berørte grunneiere sitter igjen med fordelene ved utbyggingen, mens reindriften i for stor grad kun sitter igjen med ulempene.

Høyesterett har lagt til grunn at konsesjonsvedtakene for Storheia og Roan vindkraftverk på Fosen er ugyldige. Dette betyr at vi må fatte nye vedtak som ivaretar rettighetene til reindriftssamene på Fosen.

Høyesterett har ikke sagt noe om hva som skal skje med vindturbinene. Det har vi siden høsten 2021 jobbet med å finne ut av, og det er ikke tilfredsstillende at det har gått så lang tid.

Det er imidlertid ikke slik at vi har trenert saken. Vi har hatt en rekke møter med reindriften, Sametinget og

andre berørte. Det er i den forbindelse viktig å huske på at folkeretten gir reindriften klare prosessuelle rettigheter i form av konsultasjon og medvirkning som vi må og skal følge. Men ansvaret for framdriften ligger hos meg, og derfor er jeg, som jeg sa innledningsvis, ikke fornøyd med at vi ikke har kommet lenger.

Jeg er opptatt av at vi nå får framdrift i saken. Jeg er åpen for å se på alle løsninger og ønsker tettest mulig dialog med reindriften på Fosen om det. Mitt mål er å finne løsninger som står seg for ettertiden, slik at vi unngår nye vanskelige rettsprosesser i denne saken. Det fordrer at vi så langt som mulig søker enighet.

Vi må finne en løsning som ivaretar rettighetene til reindriftssamene på Fosen.

Presidenten [12:30:34]: Presidenten vil nå, i henhold til Stortingets forretningsorden § 45, åpne for en kommentarrunde begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og avsluttende innlegg fra statsråden.

Marianne Sivertsen Næss (A) [12:31:06] (komiteens leder): Jeg vil starte med å takke olje- og energiministeren for redegjørelsen.

Norge skal være et foregangsland når det gjelder å ivareta urfolks rettigheter og videreutvikling av det samiske. Høyesterett har konkludert med at utbyggingen på Fosen vil true reindriftsnæringens eksistens der hvis ikke avbøtende tiltak settes inn. Det skal ikke være noen tvil om at vi skal overholde menneskerettighetene. Vi må lære av feilene som er gjort i Fosen-saken, og det er vår jobb å rydde opp. Vi tar Høyesteretts dom på alvor. Det er avgjørende å finne en løsning som ivaretar rettighetene til reindriftssamene og gjør det mulig å drive reindrift på Fosen i dag og i fremtiden. Vi har stor forståelse for at denne saken er en stor belastning.

Denne saken har også synliggjort en større problemstilling. For oss som bor i nord, har debatten rundt bruk av Nord-Norges areal vært utfordrende lenge. Reindriften er en viktig del av hvem vi er, men de fleste samer og befolkningen for øvrig jobber ikke i reindriften. Vi må klare å tilby et mangfold av muligheter i nord. Befolkningsutviklingen er ikke lystig lesning. Vi har over tiår vært vitne til at ungdommene flyttet sørover. Utvikling av livskraftige samfunn i nord sikrer vi best gjennom god dialog og respekt mellom ulike næringer og folk.

Jeg vil advare mot en retorikk som skaper større splittelse enn den vi allerede har. I helgen kunne vi høre Fremskrittspartiet i kjent stil. Fremskrittsparti-leder Sylvi Listhaug stilte spørsmål ved om Norge faktisk skal stille seg bak menneskerettighetene. Selvsagt skal vi det. Det Fremskrittspartiet nå gjør, bidrar til ytterligere pola-

risering og enda større avstand mellom folk. Det er det siste vi trenger. Vi trenger å samle oss.

På den andre siden foreslår Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne i Trøndelag at reindriften skal ha siste ordet i alle saker som omhandler vindkraft og andre større arealsaker i reinbeiteområder. Det er heller ikke en farbar vei.

Vi må klare å finne balanserte løsninger. Vi må klare å eksistere side om side. Vi må sikre gode demokratiske prosesser og jobbe sammen for en god og vekstkraftig utvikling av samfunnet vårt.

Generelt ser vi at det av hensyn til samisk reindrift og folkeretten er et større antall konsesjoner i nord som er avslått av energimyndighetene enn i resten av landet. Tall energi- og miljøkomiteen fikk presentert under en komitéreise i Finnmark, sier at 40 pst. av konsesjonssøknadene i de sørlige deler av Norge blir innvilget, mot 12,5 pst. i nord. Kommunene i reindriftsområdene har mye erfaring med å håndtere arealspørsmål hvor ulike interesser står mot hverandre, saker som strekker seg fra store industriprosjekter til små gang- og sykkelveier. Befolkningen i disse områdene forventer at også de sikres villkår for utvikling og vekst, som resten av landet. Vi må sikre sameksistens mellom næringer, ikke bare for vindkraft på land, men også for fiskeri, sjømatnæringen, petroleumsnæringen, havvind og reindriftsnæringen.

Vi skal bo og leve sammen i dette landet. Vi skal snu befolkningsutviklingen i distriktene og tilby ungdommene våre muligheter. Vi skal ha en levedyktig reindriftsnæring og tilby muligheter til ungdommen som vil jobbe med reindrift, men også muligheter innenfor andre næringer. Vi må sørge for flere bein å stå på. Jeg er overbevist om at livskraftige samfunn og bosetting i hele landet også vil styrke samisk språk og kultur.

Sammen har vi et ansvar. Vi må klare å eksistere side om side. Vi skal bygge hele landet vårt gjennom dialog, felles respekt og sameksistens. Det starter med å gjenopprette felles tillit gjennom å sikre menneskerettighetene og reindriftens framtid på Fosen.

Bård Ludvig Thorheim (H) [12:35:55]: Takk for redegjørelsen fra statsråden. Jeg er glad for å se at statsråden er tydelig på at høyesterettsdommen skal følges opp. Det har vært en lang prosess, og det er nå regjeringens ansvar å finne gode løsninger som ivaretar sameenes rett til kulturutøvelse. Det er også viktig at regjeringen nå erkjenner at det har tatt for lang tid å følge opp dommen.

I januar i år tok vi fra Høyres side, i en interpellasjon i denne salen, opp konsekvensen av at Fosen-dommen ennå ikke var fulgt opp. Hvordan løsningen blir, vil ha stor betydning for den videre dialogen med reindriften og for framtidige kraft- og nettutbygginger i nord.

Jeg vil gjenta oppfordringen fra interpellasjonen om at regjeringen for fremtiden også ser på hvordan prosesser med reindriften kan forbedres for å sikre at vi er innenfor våre folkerettslige forpliktelser og samtidig bidrar til raskere avklaringer i de enkelte sakene.

Saken er komplisert, både juridisk og politisk. Derfor er det viktig at vi får en løsning som står seg for ettertiden for både samisk kulturutøvelse og videre utvikling i nord knyttet til naturressurser, næringsutvikling og bosetting.

Ole André Myhrvold (Sp) [12:38:22]: Jeg vil takke olje- og energiministeren for en god og grundig redegjørelse om en sak som ikke bare handler om vår tids behov for kraft, men også i stor grad omhandler nasjonens historie og dens forhold til vårt urfolk og den kultur og tradisjon disse representerer. Den siste tids mobilerings i hovedstaden viser den sårheten som ligger bak.

I FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, artikkel 27, slås det fast at minoriteter skal sikres retten til å utøve sin kultur, noe som omfatter tradisjonell næringsvirksomhet som reindrift.

Senterpartiet er glad for at regjeringen tydelig beklager overfor reindriftssamene på Fosen, som fikk sine menneskerettigheter krenket da konsesjonsvedtakene ble gitt til vindkraftverkene på Storheia og Roan, fordi det ikke forelå tilstrekkelige avbøtende tiltak.

Senterpartiet er klar på at sameenes rettigheter er nasjonens ansvar. Som kongen vår så godt sa det: «Den norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk – nordmenn og samer.» Samene har særskilte rettigheter som urfolk.

Reindrift er allment anerkjent som en spesiell samisk næring og danner et viktig grunnlag for å bevare samisk kultur, samfunnsliv og språk. Reindriften som næring, kultur og livsform er unik, både i nasjonal og i internasjonal sammenheng, men reindriften står også overfor betydelige utfordringer, der press på beiteareal gjennom utbygging av infrastruktur og nye næringer, store tap til rovdyr og endringer i klimaet truer sameenes tradisjonsrike næringer.

Senterpartiet er i denne sammenheng også opptatt av å understreke at dette ikke bare handler om sameenes rettigheter og kultur, men også om beiteretten og retten til å drive hevdvunnen næring i utmark over hele landet, balansert opp mot storsamfunnets krav og utvikling.

Det har gått over ett år og fem måneder siden Høyesterett kom med sin kjennelse. Det er bra at statsråden understreker viktigheten av en rask prosess. Saken må følges opp på en god måte der alle muligheter utredes, og ikke minst av en prosess der reindriftens kompetanse og synspunkter får plass. Det er jeg glad for at statsråden la så tydelig vekt på i sin redegjørelse.

Statsrådets redegjørelse for historien i saken viser at dette ikke er enkelt. Konsesjonsvedtakene ble i sin tid fattet med det man trodde skulle være gode avbøtende tiltak og justeringer av prosjektet. Høyesteretts kjennelse viser at det var feil. Det er derfor avgjørende at de nye vedtakene skjer med løsninger som ivaretar rettighetene til reindriftssamene på Fosen.

Vi må også ta med oss det faktum at landet og Midt-Norge står i en kraftkrevende situasjon, som etter denne prosessen risikerer å bli enda mer krevende, avhengig av hvor man lander.

Usikkerheten saken har skapt, påvirker byggingen av nettinfrastruktur og planlagte industrisatsinger i området, basert på forventninger om tilgjengelig kraft i nærområdet. Det understreker ytterligere behovet for en god, men rask prosess, hvor ulike interesser balanse-res og høres.

Skal man lykkes med en god prosess videre, er man avhengig av god og ærlig dialog, en dialog med reell medvirkning og ivaretagelse av de rettigheter som tidligere har blitt brutt. Vi håper derfor at en i det videre vil få til dette, slik at høyesterettsdommen raskt kan følges opp med nye vedtak som ivaretar reindriftens rettigheter og behovet for forutsigbarhet for alle involverte parter.

Hans Andreas Limi (FrP) [12:42:17]: Jeg vil takke olje- og energiministeren for en grundig historisk redegjørelse i det som har utviklet seg til å bli en veldig omfattende og kompleks sak med et høyt konfliktnivå. Konfliktnivået vi har sett i denne saken, er på mange måter betegnende for hvordan vindkraftdebatten har utviklet seg de siste årene. Det var også bakgrunnen for at Fremskrittspartiet i 2020 fikk gjennomslag i forhandlinger med Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti om å stramme inn regelverket for å flytte makten i vindkraftsaker til lokaldemokratiet gjennom plan- og bygningsloven.

Men Fosen-saken har en tilleggsdimensjon som langt på vei overgår mange av sakene som ledet opp til innstrammingene i regelverket i 2020. Nå handler det også om nødvendige avveininger knyttet til ivaretagelse av urfolks rettigheter og en høyesterettsdom som det har tatt over 500 dager å vurdere de politiske og juridiske konsekvensene av.

Historikken i saken er krystallklar: Prosessen med utredning av vindkraft på Fosenhalvøya ble startet opp under Jens Stoltenbergs rød-grønne regjering i 2005 og 2006. Under den samme regjeringen ble det i 2010 gitt konsesjon av NVE, og beslutningen ble deretter påklaget fra en rekke organisasjoner. I 2013 opprettholdt daværende olje- og energiminister Ola Borten Moe vedtaket om konsesjon og ekspropriasjon, dog med enkelte

justeringer. På tross av at Statkraft da ikke anså investeringene som lønnsomme, ble prosjektet satt i gang etter betydelig politisk press fra flere partier, inkludert dagens regjeringspartier. Det var med andre ord en tverrpolitisk prosess og et tverrpolitisk press som var gjeldende før Statkraft snudde og endret sin beslutning om å gjennomføre disse investeringene, til tross for at de mente det var manglende lønnsomhet.

Når olje- og energiministeren i dag redegjør i Stortinget, har det gått snart 18 år fra utredningen om vindkraft på Fosenhalvøya startet – 18 år med usikkerhet og et konfliktnivå som ingen av partene i saken er tjent med. Fremskrittspartiet er tydelig på at vi forventer at regjeringen nå respekterer høyesterettsdommen og finner en egnet løsning – og det må skje veldig raskt. Det er uholdbart og ikke minst svært oppsiktsvekkende at det i en rettsstat som Norge skal gå over 500 dager fra Høyesterett konkluderer til regjeringen viser et snev av politisk bevegelse – og nå skal det altså utredes. Fremskrittspartiet forventer at regjeringen gjør det den kan for å dempe konfliktnivået i saken, og snur handlingslampe til nødvendig handlekraft.

Jeg merket meg representanten Sivertsen Næss, fra Arbeiderpartiet, som valgte å angripe Fremskrittspartiets utspill om at vi trenger en mer prinsipiell debatt om hvordan vi skal sikre både befolkning og næringsutvikling i nord. Den utfordringen krever noe mer enn bare festtaler og fagre løfter. Det er faktisk en viktig prinsipiell debatt som det overrasker meg at ikke også Arbeiderpartiet vil delta i. Fremskrittspartiet har overhodet ikke foreslått å bryte menneskerettighetene, snarere tvert om. Vi er veldig tydelige på at regjeringen må forholde seg til høyesterettsdommen i Fosen-saken.

Lars Haltbrekken (SV) [12:46:21]: På én uke endret en gruppe ungdommer norgeshistorien. På én uke fikk ungdommen statsministeren til endelig å beklage og innrømme at vi står overfor et pågående menneskerettighetsbrudd på Fosen. På én uke sørget en gruppe ungdommer for at vi kan gjenreise tilliten til vårt demokrati. Etter at regjeringen hadde brukt 500 dager på ikke å følge opp en enstemmig høyesterettsdom som slår fast at vindkraftutbyggingen på Fosen bryter samenes menneskerettigheter, kom ungdommen og ga oss troen. Vi skylder dem en stor takk. De tok det ansvaret regjeringen har, og som vi i denne sal har.

I de kommende ukene er det vi som må ta ansvar for å føre saken videre, for vi er ikke i mål – fortsatt brytes menneskerettighetene, og fortsatt hindres reindriftssamene på Fosen i å bruke sine viktigste vinterbeiteområder.

Beklagelsen som til slutt kom fra statsministeren, for at vi bryter menneskerettighetene hver eneste dag,

var helt avgjørende for at vi skal komme videre, men en beklagelse er ikke nok. Det er kun en start. Den må følges av handling fra regjeringen. Den må følges av handling som får slutt på det selv statsministeren innrømmer at er et pågående brudd på menneskerettighetene.

SV har tidligere bedt regjeringen sørge for at det er andre departementer enn dem som ga konsesjon, som leder an i det videre arbeidet. Vi mener det er viktig for å gjenreise tilliten.

I sin redegjørelse sier statsråden at konsesjonsvedtaket er kjent ugyldig. Det vi ikke skjønner, er hvordan anleggene da fortsatt kan drives lovlig, når de er basert på et ugyldig vedtak. Jeg får også inntrykk av, etter å ha hørt statsrådets redegjørelse, at man forsøker å utrede seg bort fra høyesterettsdommen, men det er en høyesterettsdom man ikke kan utrede seg bort fra. Vi hører også fra statsråden at reindrift og reindriftskompetanse skal være viktig. Det skal ikke bare være viktig: Det er førende og avgjørende i denne saken.

1. juni kommer sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. La Fosen-saken bli starten på forsoningen. La oss lytte til tidligere sametingspresident, Aili Keskitalo. Hun sier at dette kan være den beste starten på forsoningen som må komme mellom den norske stat og det samiske urfolk – hvis vi bare sørger for å bringe menneskerettighetsbruddet til opphør. Årsaken til menneskerettighetsbruddet er vindkraftverkene. Da må de bort, og områdene må føres tilbake til naturen.

Hvordan kan vi gå inn for å fjerne fornybar energi? Jo, fordi disse anleggene bryter menneskerettighetene. I en Dagsnytt 18-sending for noen uker siden ble den svenske aktivisten Greta Thunberg spurt av programlederen om å velge mellom grønn energi og menneskerettigheter. Thunberg så forundret på programlederen. Hun forsto ikke spørsmålet og spurte: Menneskerettigheter mot grønn energi, stiller du de mot hverandre? Hun svarte kontant at vi må ha begge – vi kan ikke velge.

Til regjeringen vil vi si: Takk for beklagelsen, nå må dere følge opp med handling. Det var ikke mye ny handling i det vi hørte i dag. Til Fremskrittspartiet, som tar til orde for å melde Norge ut av konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, som sikrer oss alle ytringsfrihet og valgfrihet, og som vi har vært en del av siden 1976, vil jeg bare si: Dere er inne på en svært farlig vei. Menneskerettighetene er til for å beskytte alle innbyggere mot statens makt. Forslaget vil sette oss i samme bås som autoritære regimer.

SV kommer fortsatt til å støtte Fosen-Njaarke reinbeitedistrikt og de som kjempet i gatene og i departementene for kort tid siden. De har vist at samhold gir styrke. Slagordet «Baajh vaeride årrodh», «La fjella leve», må fortsatt gjelde. Til slutt vil vi be om at denne redegjø-

relsen oversendes energi- og miljøkomiteen for videre behandling.

Sofie Marhaug (R) [12:51:39]: Jeg vil starte med å takke reindriftssamene på Fosen og aksjonistene, som har sørget for at denne saken endelig har fått den oppmerksomheten den fortjener, at regjeringen endelig har kommet med en unnskyldning, og at vi endelig har fått en redegjørelse her i Stortinget. Det er etterlenget for den samiske befolkningen, men det er også etterlenget for alle som er opptatt av at vi skal ha en velfungerende rettsstat.

Høyesteretts dom slår fast at urfolks rettigheter ikke kan krenkes, sånn som vi har sett med vindkraftutbyggingen på Fosen. Den samiske kulturutøvelsen, som reindriften er en del av, skal tas vare på, ikke bygges ned. Nå fungerer egentlig ikke maktfordelingsprinsippet og dette rettsvernet fordi turbinene fortsatt durer og går på Fosen. Høyesterett går gjennom en rekke avbøtende tiltak i dommen som de mener ikke holder, og regjeringen har heller ikke klart å komme opp med noen nye magiske tiltak som monner. Det viser utredningsprogrammene, slik statsråden tok opp i sin redegjørelse. De har ikke blitt godt tatt imot av reindriften. Rødt mener at den logiske konsekvensen av dommen, det eneste riktige å gjøre, er å rive turbinene og tilbakeføre jorden for å unngå det vedvarende hinderet som denne kraftproduksjonen tross alt er for reinbeitet.

I forrige uke framførte Jonas Gahr Støre et «på den ene og på den andre siden»-argument i VG. Han snakket om at vi på den ene siden har menneskerettighetene, og at vi på den andre siden trenger ny kraft. Jeg tror at statsministeren har lest dommen, og jeg tror også at statsministeren ikke er særlig dum. Derfor mistenker jeg at han bevisst hopper bukk over det som faktisk står i dommen, for Høyesterett går gjennom dette «på den ene og på den andre siden»-argumentet i avsnitt 143 og konkluderer med at man ikke kan snakke om på den ene og på den andre siden, eller det som på jusspråket kalles forholdsmessighet. Behovet for mer kraft og det såkalte grønne skiftet er diskutert helt eksplisitt i dommen, og konklusjonen er klar: Vindkraftutbyggingen skulle ikke trumfe de politiske og sivile rettighetene. Det fantes den gang også alternativer på Fosen som ikke ville krenket samers rettigheter.

Rødt mener, som vi også mente da saken ble behandlet – vi satt ikke på Stortinget, men vi satt i fylkestinget, og det var ikke så enstemmig som noen liker å framstille det – at turbinene aldri burde blitt bygget. Når det nå stadfestes fra høyeste hold at de er menneskerettighetsstridige, burde eierne gjort som i andre utbyggingssaker – ikke fått tilgivelse, men i stedet fått beskjed om å gjøre om på de ulovlig oppførte tiltakene, enten

det er et naust, eller det er en flytebrygge. Det må også gjelde for vindkraftturbiner.

Når lover brytes, skal det få konsekvenser. Når samer i Norge ser at vi har en høyesterettsdom som ikke følges opp i praksis, må det oppleves som en særlig hån. Er oppgjøret med fornorskningspolitikken bare et spill for galleriet, noe vi flatter oss med i taler og på internasjonale konferanser, men som vi ikke følger opp når det kommer til stykket?

Avslutningsvis vil jeg si noe om problemet med at Olje- og energidepartementet håndterer denne saken. Det sier seg egentlig selv: Olje- og energidepartementet er eksperter på energiproduksjon, de er ikke først og fremst eksperter på menneskerettigheter. Det ville være mer naturlig at Landbruksdepartementet, som har ansvar for reindriften, eller Kommunaldepartementet, som har ansvar for arealforvaltning, fikk ansvaret for å følge opp Fosen-dommen.

Det er heller ikke det eneste problemet til Olje- og energidepartementet, for det virker som at Olje- og energidepartementet ikke har lært noen verdens ting. I stedet tar de side med utbygger, ikke med samene, i den pågående rettsprosessen på Øyffellet, som ligner Fosen-saken ved at det er vindkraftutbygging som truer reindriftssamers næringsvei og kulturutøvelse.

Det er lett å si unnskyld. Det som er vanskeligere, er å følge opp den uretten man har innrømmet med konkret handling. Jeg er ikke sikker på om regjeringen egentlig forstår hva som er beklagelig i denne saken. Det kan virke som at regjeringen er lei seg for at dommen er falt, ikke for at menneskerettighetene er brutt. Hvis regjeringen mener alvor, må de følge opp med konkret handling.

André N. Skjelstad (V) [12:57:03]: Takk til statsråden, som gjennomgikk saken grundig til å begynne med. Samtidig er jeg ganske sikker på at uten aksjonistene som var i departementene og her på utsiden, hadde saken ikke vært til behandling så tidlig. Da hadde det kanskje gått enda lengre tid – beklageligvis – enn 507 dager til det kom en beklagelse fra regjeringen på vegne av storsamfunnet.

Det er til sammen 151 vindmøller i Roan vindpark og Storheia vindpark. De tar ca. 30 pst. av vinterbeitet til den samiske gruppen på Fosen.

Høyesteretts dom slår fast at samene er en minoritet som skal vernes etter bestemmelsen, og at reindrift er en vernet kulturutøvelse. Høyesterett uttrykker videre at det klare utgangspunktet er at staten ikke kan innvilges noen skjønnsmargin etter artikkel 27 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, og at bestemmelsen ikke åpner for en forholdsmessighetsvurdering hvor andre samfunnsinteresser veies opp mot minoritetenes

interesser. Høyesterett var også tydelig på at konsesjonene var ugyldige.

Jeg legger merke til at det i debatten snakkes om avbøtende tiltak. Hva er avbøtende tiltak? Jeg har vært på Storheia og sett hvordan det ser ut der oppe. En revegetering av området vil ta 20–40 år. Det er veistrukturer der. Mølleføttene er kanskje det som tar minst areal, men det er uansett et stort arealinngrep som tar 30 pst. av vinterbeitet.

Statsråden sier prisverdig nok at han i større grad skal ta den reindriftsfaglige kompetansen på alvor. Det synes jeg er bra, for i løpet av de syklusene som vinterbeitet foregår i, er man ikke nødvendigvis i det området hvert år. Men det området som dommen gjelder, er ødelagt i 20–40 år framover. Det er alvoret i det.

Jeg har ikke tenkt å prosedere på hva andre partier mener. Vi har alle et ansvar for at denne saken har kommet dit den har kommet. Jeg er glad for at ungdommen kom til Oslo og var så tydelige. Da kom det i hvert fall en erkennelse fra regjeringen, på vegne av storsamfunnet, etter 507 dager – en unnskyldning.

Det snakkes om et utredningsprogram. Ja, men i forbindelse med det utredningsprogrammet må vi huske på at reindrift er selve bæreren for kulturen. Språk er viktig, men reindriften er bæreren for samenes kultur. Vi kan ikke trampe på urfolks rettigheter og ofre dem på storsamfunnets alter. Vi er faktisk nødt til å ta det inn over oss og ta lærdom av Fosen-dommen. Da kan vi ikke svinge på utsiden av dommen; vi er nødt til å forholde oss til den. Det er ingen avveining mellom grønn energi og menneskeretter. Menneskerettighetsbrudd kan ikke aksepteres i en stat som Norge. Derfor må Høyesteretts dom følges.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [13:01:32]: Jeg vil benytte denne anledningen til å lese opp et innlegg fra Ella Marie Hætta Isaksen, en av menneskerettighetsforkjemperne i Fosen-aksjonen, underskrevet av hele aksjonsgruppen:

«Det er spesielt å være same i Norge om dagen. Enten man deltok i Fosen-aksjonen, eller ikke, så har vi, som folkegruppe, vært mye omtalt og diskutert i mediene de siste ukene. Vi har opplevd en overveldende stor støtte, fra hele landet og hele verden, men vi har også måttet tåle enorme mengder drapstrusler, hets og sjikane på grunn av vår etnisitet.

Det er kanskje trist å si, men dette hatet er vi vant til. For det hatet finnes i alle krier og kroker av dette landet, men nå har ekstra mye av det kommet frem i lyset. Stortinget og Regjeringen har et ansvar for å bekjempe samehets og forholde seg til fakta.

Fordommer og vrangforestillinger om det samiske folket florerer nå rundt oss. I forrige uke sa Sylvi Listhaug at Norge må vurdere å trekke seg fra internasjonale konvensjoner for urfolks rettigheter, fordi de ifølge henne forskjellsbehandler etniske grupper. Dette er en farlig misforståelse. Urfolk har nedfelt rettigheter for å gi oss like muligheter som majoritetsbefolkningen, til å videreføre vår kultur. Rettighetene er en anerkjennelse av at vi, som minoritet, i møte med storsamfunnet, og storkapitalen, alltid vil tape.

Så må vi huske at det ikke er disse internasjonale urfolksrettighetene, som Listhaug henviser til, som er brukt i Fosen-dommen. Der er det de alminnelige menneskerettighetene, etter konvensjonen om sivile og politiske rettigheter som er brukt. Listhaug stiller seg i så fall mot hele FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, som skal sikre hver eneste borger grunnleggende rettigheter som ytringsfrihet og valgfrihet.

Det er i seg selv ikke overraskende at FrP kommer med slike utsagn, men når slike vrangforestillinger oppstår, er det viktig at resten av det politiske Norge tar avstand. Det er groteskt av FrP å foreslå en kollektiv straff mot folket, ved å fjerne våre rettigheter, på grunn av et statlig brudd på menneskerettigheter. Det er staten Norge, som konsesjonsgiver, og Fosen Vind, som utbygger, som tok den enorme risikoen det var å bygge disse vindkraftanleggene på Fosen. Selv om flere ropte varsko om potensielt menneskerettighetsbrudd, ble vindmøllene reist før saken var avklart i rettssystemet. Da er det staten som må tåle konsekvensene av å tape i retten, og ikke vi som skal bære byrden av dommen.

En annen myte er at 40 pst. av Norge er reinbeiteareal. Dette er et misvisende tall som brukes for å styrke fordommene om at reindriften har så stor makt. I 2020 publiserte SSB en analyse der det kom frem at 89 pst. av disse 40 pst. tvert imot ikke er reinbeiteareal, men byer, tettsteder, isbreer, innsjøer og all annen infrastruktur. Det reelle tallet på reinbeitearealet er dermed 4,4 pst. av Norge.

Det er absurd å måtte holde øye med sine egne myndigheter på denne måten, og sette sitt liv på vent for å sørge for at staten følger sine egne lover og regler. Men dette er den kampen vi er født inn i. Vi er klare til å aksjonere igjen, dersom Fosen-dommen ikke snart respekteres. Det er ikke fordi vi vil, men fordi vi tydeligvis må.»

Det var viktig for meg å gi aksjonistene et talerør her i dag, for å minne oss på sakens kjerne: at staten brøt menneskerettighetene og overkjørte vårt eget urfolk.

Jeg har store forventninger til hvordan regjeringen vil følge opp denne saken videre. Jeg er ikke veldig imponert over statsrådets redegjørelse i dag. Miljøpartiet de Grønne støtter Sametingets krav om en uavhengig gransking og håper at statsråden vil betrygge oss på at han vil iverksette dette senere i dag.

Vi kan ikke løse framtidens utfordringer på samme måte som vi skapte dem, ved å drive rovdrift på mennesker og på naturen. Regjeringen må nå rette opp de pågående menneskerettighetsbruddene og lære av Fosen-saken.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:06:43]: Jeg vil starte med å takke statsråden for en veldig grundig redegjørelse, som jeg er veldig glad for at han kom til Stortinget og holdt. Det mener jeg var viktig.

Urfolks rettigheter skal og må stå fast. Menneskerettighetene skal selvsagt holdes. Når det er et pågående menneskerettighetsbrudd, skal det rettes opp. Jeg vil også benytte anledningen til å takke aksjonistene som brukte så mye tid og krefter – en så det kostet mye for mange – for virkelig å løfte saken og jeg vil si åpne øyne for mange, og at vi faktisk har kommet så langt som vi har gjort. Derfor er jeg glad for at statsministeren og statsråden har vært så tydelige og oppriktige i sin beklagelse, og jeg er glad for at statsråden bruker ord som at det er alvorlig, at det er lite tilfredsstillende, at det er leit at vi er her vi er nå, at vi ikke har kommet lenger.

Jeg må si at når utredningsprogrammet ikke engang er klart etter disse over 500 dagene, er det grunn til å tro at dette kan ta tid. Jeg er glad for at statsråden sier at det nå skal jobbes raskt, og at man har et mål om at det skal være klart i løpet av mars, men jeg må innrømme at jeg også stiller litt spørsmål fordi når det har gått så lang tid, vet vi at konfliktnivået har eskalert så mye som det faktisk har. Fra Kristelig Folkepartis side vil vi bare understreke at vi mener det er riktig og viktig at en gjør denne jobben så raskt som mulig, for å kunne komme videre.

Et poeng jeg synes statsråden burde dvelt mer ved eller tatt opp i sitt innlegg, er dette med sannhets- og forsoningskommisjonen. Stortinget vedtok i forrige periode at vi ønsker et oppgjør med den fornorskingsprosessen og den uretten som er blitt begått mot bl.a. same- ne. Da var det viktig for Stortinget at en satte i gang et grundig arbeid som skulle se på historien og komme med tiltak, også tiltak for å se på hvordan en kan gjenopprette og gjøre opp for det som er blitt begått.

Det interessante i denne saken er at er det noe jeg har fått innspill på mange ganger – og jeg vet at kommisjonen også har fått tilbakemeldinger på det – er det at nettopp denne saken blir sett i lys av det historiske som har skjedd. Det mener jeg er viktig at regjeringa tar med seg i det arbeidet, for det dreier seg om saken og det som

skjer der, men det dreier seg også om noe mye større enn bare det.

Fra Kristelig Folkepartis side er det ingen tvil om at vi trenger mer kraft, vi trenger næringsutvikling, vi ønsker mer bosetting, og vi ønsker flere arbeidsplasser i nord. Derfor er det utrolig viktig at vi lærer av denne saken, at det kommer på plass bedre regler og retningslinjer, og at en jobber på en mye bedre måte enn det som er blitt gjort. Den mye omtalte nasjonale vindmølleplanen, som ble skrinlagt i forrige periode, var et ønske om heller å kartlegge de arealene en mente var fornuftig å bruke til det. Det ble nok oppfattet som at det skulle bygges over alt, men å se på måter der man ekskluderer områder i større grad, og får det unna først, tror jeg kan være lurt.

Jeg må også si at jeg er bekymret for lignende saker som dette som allerede er bygd ut, eller som er i en byggefase. Derfor har jeg sett at dette er noe flere har vært oppatt av, og det forventer jeg også at statsråden holder et øye med.

Til slutt vil jeg komme innom innlegget til Sivertsen Næss, som jeg synes hadde mye bra i seg. Det er så viktig at med usikkerheten i den tida vi lever i nå, er ikke polariserende utspill eller oppgjør det riktige. Jeg vil også si det sann at en skal heller ikke overforenkle denne saken. Jeg tror at i den tida vi er i nå, er det så viktig å prate sammen, det er så viktig å lytte til hverandre og prøve å tolke hverandre i rett mening. Derfor mener jeg det ikke er tida for plutselig å melde seg ut av internasjonale menneskerettighetskonvensjoner.

Jeg vil også si at vi har et ansvar for heller ikke å demonisere regjeringa og alt som er blitt gjort, eller bare kreve at det skal rives med en gang, for det er ikke det dommen har sagt. Overforenkling mener jeg heller ikke tjener saken. Det er godt mulig at resultatet blir at turbineene på Fosen må rives, men la oss eventuelt komme dit på en grundig og god måte, og så raskt som mulig. Er det én ting jeg er helt sikker på, er det at vi har handlet for seint, og der skal jeg legge et hovedansvar på regjeringa. Det burde kunne vært mulig å komme lenger, men nå er vi der, og jeg er helt sikker på at det absolutt ikke er siste gangen disse konfliktene kommer til å bli diskutert i denne salen. Dommen skal følges, og vi skal lære, men da må vi bygge bruer og snakke sammen, ikke bygge murer og skape mer avstand mellom grupper.

Statsråd Terje Aasland [13:11:51]: Takk for tilbakemeldingene. Jeg tror vi har mye å lære av prosessen som har vært, og som egentlig har ligget der siden tidlig på 2000-tallet – ikke minst gjennom de vedtakene som ble fattet i 2010 og 2013, og prosessen etterpå, som jeg også tror det er klokt å ta med seg videre. Det handler veldig mye om at en kan etablere en god og tillitsfull dialog

basert på respekt og forståelse for ulikhetene og likhetene. Jeg tror det er viktig at en i størst mulig grad kan etablere tillit mellom eventuelle motsetninger. Det tror jeg er et grunnlag for det videre. Den prosessen – og når vi senere fram mot sommeren får resultatene fra sannhets- og forsoningskommisjonen – tror jeg kan gi oss veldig mye lærdom for ettertiden, lærdom som det er viktig at vi bygger prosesser og forvaltning på.

La meg understreke at regjeringens utgangspunkt i denne saken er veldig klart. Vi skal følge opp høyesterettsdommen slik at rettighetene til reindriftssamene på Fosen blir ivaretatt på en god måte. Det betyr at vi skal sørge for at vi gjør endringer – avbøtende tiltak eller andre forhold – som gjør at vi ivaretar reindriftens rett til å utøve sin kultur, og vi må gjøre det med utgangspunkt i at dette er en tradisjonsrik næring, en næring som har generasjonsperspektivet sterkt i seg, og der målet er at en skal kunne la arven gå videre til barn og barnebarn. Det målet må vi innfri, for det er ganske vesentlig i fortsettelsen at vi klarer å bygge tillit om det. Kanskje er den sterkeste lærdommen jeg har fått tilbakemelding på i prosessen jeg har vært i, møtet med reindriftsutøverne på Fosen, hvor det veldig tydelig ble sagt at det første avbøtende tiltaket vi kan gjøre, er å vektlegge reindriftseiernes kompetanse i det reinbeitedistriktet det er diskusjon om.

Det er mange som tar opp dette med 500 dager, og at en liksom har ventet på både juridiske og politiske avklaringer i disse 500 dagene. Det vil jeg si i utgangspunktet ikke er riktig. Vi startet arbeidet umiddelbart. Vi slo fast at konsesjonsvedtaket måtte omgjøres, og det har vært en prosess for å prøve å oppnå en størst mulig grad av enighet mellom vindkraftutbyggerne, reindriften og Sametinget for det utredningsprogrammet. At det har tatt lang tid, forstår jeg har vært veldig krevende, og det har heller ikke vært ønskelig at det skulle ta så lang tid, men en har bygd rammene rundt dette med i størst mulig grad å få til en enighet om dette utredningsprogrammet, som igjen danner basis for å konkludere med et nytt vedtak i saken.

Representanten Limi sier at Fremskrittspartiets ønske og Listhaugs utgangspunkt har vært å etterlyse en debatt. Når utgangspunktet for å etterlyse en debatt er at Fremskrittspartiet er imot at vi skal ha lover som gir bedre rettigheter til enkeltgrupper basert på etnisk opprinnelse, når en tar utgangspunkt i å fjerne det, synes jeg ikke det akkurat er en god invitasjon, i hvert fall ikke til en konstruktiv og verdig debatt i et spørsmål som er ganske krevende.

Representanten Marhaug sier at vi tar side i konflikten, for utbyggere i Øyfjellet, og man gjorde det i Fosen – blir det sagt. Jeg har lyst til å understreke at vi ikke verken på Fosen eller i Øyfjellet tar side i denne saken, men

når det blir hevdet i rettsprosessen at vedtaket er ugyldig, er statens eneste mulighet for å gå inn og begrunne sitt konsesjonsvedtak at en påberoper seg retten til å være partshjelper. Det kan være et system som kanskje bør gjøres om for ettertiden. Vi tar som sagt ikke konkret side i noen av disse, men går inn som partshjelper for å begrunne forvaltningens vedtak.

Så var SV innom at disse nå driver uten gyldig konsesjon, men jeg understreker, og jeg sa det også i redegjørelsen: Vindkraftselskapene gjør ikke noe ulovlig. Vi må fatte et nytt vedtak – ja, det er riktig – men høyesterettsdommen betyr imidlertid ikke at konsesjonen til vindkraftverkene på Storheia og Roan har falt bort uten videre. Det er opp til regjeringen å følge opp dommen gjennom å fatte nye vedtak i saken, og det har jeg til hensikt å gjøre.

Presidenten [13:17:01]: Kommentarrunden er dermed avsluttet.

Presidenten oppfatter da at det er fremmet forslag om at redegjørelsen skal sendes til komité. Den videre behandlingsmåten for redegjørelsen vil dermed avgjøres ved votering i morgendagens møte.

Sak nr. 2 [13:17:13]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Tobias Drevland Lund om reversering av botidskrav og bedre vern mot partnervold (Innst. 209 S (2022–2023), jf. Dokument 8:50 S (2022–2023))

Presidenten [13:17:39]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Mari Holm Lønseth (H) [13:18:07] (ordfører for saken): Saken gjelder representantforslag fra Rødt om å reversere økningen av botidskravet for permanent opphold fra fem til tre år og å sikre at kvinner som har kommet til Norge på familiejenforening, og som anmelder eller varsler om partnervold, skal sikres opphold på selvstendig grunnlag. I tillegg fremmes det en rekke andre forslag i innstillingen, og i forlengelsen av det må jeg legge til grunn at de enkelte partiene selv vil redegjøre for sine forslag. Som det også framkommer av innstillingen, er tilrådingen fra flertallet i komiteen at forslagene ikke vedtas.

For Høyre er det viktig at personer som lever i voldelige forhold, ikke skal se seg nødt til å bli værende i forholdet av hensyn til sin egen oppholdsstatus. Det tar allerede regelverket i dag hensyn til. Personer som er i Norge, kan få opphold på selvstendig grunnlag etter den såkalte mishandlingsbestemmelsen i utlendingsloven. Der er utgangspunktet at mishandlingen bare må sannsynliggjøres, og at søkerens forklaring i utgangspunktet skal legges til grunn, med mindre det er klare holdepunkter for å tro at den forklaringen ikke er riktig.

Det viser at terskelen i og for seg relativt sett er lav. Det er viktig at utlendingsmyndighetene kan gjøre individuelle vurderinger i disse sakene, og Høyre mener det vil være veldig sårbart for misbruk om det er tilstrekkelig at man bare skal varsle om misbruk, slik Rødts forslag legger opp til.

I svaret fra statsråden til komiteen ser vi at det er en relativt høy innvilgelsesprosent i disse sakene. Det er likevel viktig for oss at regjeringen løpende følger med på om reglene praktiseres etter hensikten. Det er også viktig å understreke at det kan være flere som lever i voldelige forhold som ikke vet hvilke rettigheter de har i landet vårt, f.eks. på grunn av språkbarrierer e.l., så det er viktig at regjeringen sikrer et godt tilbud for å kunne nå ut med god kunnskap til dem som kan være rammet der, og ikke minst forebygge vold i nære relasjoner.

Høyre har det siste året fremmet og fått gjennomslag for flere viktige tiltak mot vold i nære relasjoner, og de forventer vi at raskt følges opp. Det gjelder f.eks. økt bruk av omvendt voldsalarm, økt forebygging og bedre samhandling mellom tjenestene.

Avslutningsvis vil jeg bare kommentere forslaget knyttet til botidskrav for permanent opphold. Høyre støtter ingen av forslagene som er fremmet om det i innstillingen. Vi mener at det var helt riktig å utvide til fem år, slik det ble gjort også under vår regjeringsperiode. Det er riktig som statsråden skriver i sitt svarbrev, at det vil være veldig uoversiktlig hvis man skal reversere regler hver gang det parlamentariske grunnlaget endrer seg, og det gjør at vi heller ikke stemmer for forslaget fra Fremskrittspartiet.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [13:21:10]: Arbeiderpartiet og Senterpartiet er opptatt av å bekjempe vold i nære relasjoner og vold mot kvinner. For kvinner med flyktning- og innvandrerbakgrunn er det særlig viktig å sikre at kvinnene tør å si ifra, og at personer med oppholdstillatelse som ektefelle eller samboer sikres rett til fortsatt opphold dersom de har opplevd mishandling i samlivet.

Et forutsigbart regelverk og en praksis som unngår at utlendinger som utsettes for mishandling opplever oppholdstillatelsen som et så usikkert alternativ at de

heller velger å bli i et forhold med mishandling, er avgjørende. Det stilles ikke strenge krav til sannsynliggjøring i disse sakene, og hovedregelen er at søkerens forklaring skal legges til grunn. Tall fra UDI viser at de fleste som søker om opphold på selvstendig grunnlag, får innvilget søknaden sin.

Fokus på arbeidet for voldsutsatte kvinner er viktig for denne regjeringen. Derfor jobber regjeringen nå med en opptrappingsplan mot vold i nære relasjoner og vold og overgrep mot barn. I dette arbeidet skal innsatsen styrkes. Vold i nære relasjoner er et samfunnsproblem, et likestillingsproblem og et folkehelseproblem, og det er alvorlig kriminalitet. Vi må angripe dette temaet med alle virkemidler på alle nivåer, og vår opptrappingsplan vil være ambisiøs og ta dette feltet et steg videre.

Sigbjørn Framnes (FrP) [13:22:55]: Saka frå Raudt handlar, som saksordføraren har gjeve ei god utgreiing om, om partnervald. Framstegspartiet er som eit lov- og orden-parti sjølv sagt oppteke av å kjempe mot alle former for vald, òg vald i nære relasjonar. Me merkar oss at justisministeren heller ikkje er einig med Raudt i at deira forslag er rette medisiner.

Me viser til at statsråden frårådet å reversere botidskravet på permanent opphaldsløyve frå fem år til tre år. Vidare viser statsråden til utlendingslova § 53 første ledd bokstav b, der det går fram at personar som har fått opphaldsløyve som ektefelle eller sambuar, etter søknad har rett på fortsett opphald etter samlivsbrot dersom dei har opplevd mishandling i samlivet. Dette er òg godt vareteke i gjeldande lovverk.

Framstegspartiet er ueinig i forslaget om å reversere aukinga av botidskravet for permanent opphaldsløyve. Slik me ser det, bør botidskravet heller aukast. Eg vil difor ta opp dette forslaget:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendingsforslag for å sikre at kravet om botid for permanent oppholdstillatelse økes fra 5 år til 8 år.»

Framstegspartiet er redd Raudt sin tankegang vil føre til utilsikta verknader, som igjen kan føre til at politi og påtalemyndighet blir belasta med ugrunna skuldingar som òg er motiverte av det styrkte opphaldsgrunnlaget det medfører. Slik me ser det, må partnervald kjempast mot med andre verkemiddel enn det utlendingsregulatoriske.

Med dette tek eg opp Framstegspartiets forslag.

Presidenten [13:24:56]: Representanten Sigbjørn Framnes har tatt opp det forslaget han refererte til.

Grete Wold (SV) [13:25:09]: Dette er en sak som selvsagt berører oss alle. Det er mennesker, voksne og

barn, som lever i voldelige familierelasjoner, og som i tillegg står i fare for å måtte forlate det landet de bor i. Det er ikke vanskelig å sette seg inn i hvor forferdelig det må oppleves, og det er vel ingen i denne sal som heller stiller seg likegyldig til det.

Kvinner med flyktning- og innvandrerbakgrunn er særlig utsatt og kan også oppleve at botidskravet i forbindelse med familiejenforening er et stort hinder for å klare å komme seg ut av det forholdet og leve et liv fritt for vold. Det er selvsagt ikke akseptabelt. Alle mennesker har krav på et liv fritt for vold, både fysisk og psykisk.

Botidskravet er i dag på fem år. Det er ikke lenge siden, som det er blitt påpekt, at det var tre år. Det ble endret så sent som i 2020. Det er derfor fullt mulig å reverse dette tilbake til tre år. Det er kun et spørsmål om politisk vilje for å legge forholdene litt bedre til rette for dem som kanskje trenger det aller, aller mest.

Vi hører at lovverket i dag er tilstrekkelig – at det er mulig å få opphold på selvstendig grunnlag om man sannsynliggjør mishandlingen, og at det ikke er strenge krav til sannsynliggjøring, ei heller krav om dokumentasjon. Da er vi jo der vi ofte er i disse sakene. Departement og statsråd mener at det ikke er behov for endringer, i hvert fall ikke nå, mens de som møter disse menneskene som det gjelder – de som bistår, lytter, gir juridiske råd og yter omsorg – beskriver en annen virkelighet.

Til denne saken er det kommet syv gode og utfyllende høringsinnspill, fra MiRA-senteret, fra Likestillings- og diskrimineringsombudet, fra Krisesentersekretariatet, fra NOAS, JURK og Jussbuss. De ser mye av det samme. Dagens lovverk er ikke tilstrekkelig. Det hindrer kvinner og barn i å komme ut av voldelige forhold. Regelverket er uklart. Det fordrer forståelse og tillit til systemets skjønnutøvelse, om at det faktisk er trygt å forlate, noe som igjen medfører at mange blir. Man blir i den skadelige relasjonen til det er gått fem år, før man tør å bryte ut – om det da ikke er så sent at man ikke makter det.

I SV legger vi til grunn en virkelighet som beskrives i høringsuttalelsene, og vi er ikke i tvil om at en reverseering av botidskravet vil gjøre det lettere for noen. Det vil også gjøre arbeidet til de som bistår, enklere, slik at man faktisk kan hjelpe flere.

Det er også kommet fram et annet moment i denne saken, nemlig tilfeller der barn utsettes for vold og omsorgssvikt og ikke tør å be om barnevernets hjelp av frykt for å bli sendt ut av det landet de kjenner, da med den begrunnelse at de ikke lenger har tilknytning til familie-medlemmet. Dette kan være barn som ikke har bodd i opprinnelseslandet på mange, mange år – kanskje aldri – og som naturlig nok ikke tør å risikere en utsendelse. Dette har SV stilt statsråden spørsmål om, og selv om det ble svart at man ikke uten videre vil endre dette, håper jeg statsråden tar med seg dette innspillet videre.

Vi støtter Rødts forslag i dette og tar opp de forslagene som SV er med på.

Presidenten [13:28:08]: Representanten Grete Wold har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Seher Aydar (R) [13:28:20]: Menns vold mot kvinner er en av de største utfordringene vi har i samfunnet vårt. Det er bare noen uker siden den dystre rapporten fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress ble lansert. Det er nedslående å se hvor kort vi som samfunn har kommet.

For mange kvinner som lever i voldelige ekteskap, er botidskravet i forbindelse med familiegjenforening et stort hinder for et trygt liv. For disse kvinnene ble situasjonen enda verre da botidskravet ble økt fra tre til fem år i 2020. Før botidskravet på opptil fem år er innfridd, kan ikke personer som er kommet til Norge gjennom en familiegjenforening, skille seg eller bryte ut av samlivet uten å risikere å miste oppholdstillatelsen. For dem som lever i voldelige forhold, kan dette føre til at de føler seg presset til å bli i et forhold og leve med volden.

Til argumentet om at det finnes bestemmelser i utlendingsloven som beskytter kvinnene som opplever partnervold, og som også omfattes av botidskravet: De som jobber med kvinner som utsettes for partnervold, peker på det motsatte – gang på gang – nemlig at de mekanismene og bestemmelsene som i dag finnes i lovverket for å beskytte disse kvinnene, praktiseres for strengt. Det er altfor mange kvinner som ikke får beskyttelse mot vold.

Derfor mener vi at kvinner som utsettes for partnervold, og som melder fra om det, må gis fritak fra botidskravet, og at de gis opphold på selvstendig grunnlag. Det er behov for en helhetlig revidering slik at unntaksadgangen i lovverket faktisk betyr beskyttelse av kvinner som er utsatt for vold – fordi vi mener at kampen for å bekjempe vold mot kvinner må tas for alle kvinner.

Jeg skulle ønske at flertallet i denne salen også ville lytte til dem som lever med denne problematikken, og til dem som jobber med kvinner som utsettes for vold og mishandling, men nok en gang hører vi argumenter som egentlig skyver innvandringsregulerende hensyn foran kvinnene. Ønsket om en strengere og urettferdig innvandringspolitikk synes å være viktigere enn å redde kvinner fra vold. Det er realiteten, det er konsekvensene.

Rødt har også fremmet et løst forslag for å ivareta sikkerheten for barn som kommer på familiegjenforening til referansepersoner i Norge. Barn som kommer til Norge på familiegjenforening, og som utsettes for omsorgssvikt eller mishandling, har ingen beskyttelse i dagens lovverk dersom de ikke kan bo hos referansepersonen. Ingen barn skal måtte holde ut omsorgssvikt

eller mishandling i hjemmet i ren frykt for å miste retten til å bo i Norge.

Dette handler om mennesker som befinner seg i ganske vanskelige situasjoner, og vi vet allerede hvor vanskelig det er å bryte ut av voldelige forhold. Da skal ikke vi sette enda et hinder i veien fordi det er så viktig med såkalte innvandringsregulerende hensyn. Jeg håper at flertallet – om ikke i dag, men på sikt – snur.

Jeg tar opp Rødts forslag i saken.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [13:31:15]: Representanten Seher Aydar har teke opp det forslaget ho refererte til.

André N. Skjelstad (V) [13:31:31]: Dette er en sak som berører oss. Partnervold og vold i nære relasjoner er et utbredt problem som samtlige regjeringer og partier hevder å ta på ytterste alvor. Partnervold og partnerdrap må ses i sammenheng med hverandre.

Den store majoriteten av personer som drepes av sin partner, har opplevd gjentatt vold i samlivet i tiden før drapet. Funn fra NOU 2020: 17, Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning, viser at majoriteten av både gjerningspersoner og ofre var i hyppig kontakt med hjelpeapparatet før drapet skjedde. Personer med flyktning- eller innvandrerbakgrunn som har kommet til Norge gjennom familiegjenforening, kan oppleve at det er for risikabelt å forlate en voldelig partner – de frykter for å miste retten til opphold i landet fordi de ikke oppfyller botidskravet. Kvinner og andre som kommer til Norge på familiegjenforening, må sikres bedre vern mot vold i nære relasjoner, sånn at en kan komme seg ut av et voldelig og potensielt dødelig samliv.

Derfor vil Venstre stemme for forslagene i saken som handler om å redusere botidskravet tilbake til tre år, og for å sikre at § 53 første ledd bokstav b praktiseres i tråd med forarbeidene og også inkluderer psykisk vold. Det er forslagene nr. 2, 4 og 5.

Venstre mener likevel at det fortsatt bør gjøres en selvstendig vurdering med lavt dokumentasjonskrav i sanne saker. Venstre mener også det er problematisk at flere av forslagene som er fremmet i saken, bare retter seg mot kvinner. Det er på det rene at kvinner i langt større grad er offer for vold i nære relasjoner, men reglene våre må rette seg mot alle kjønn.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [13:33:32]: Først vil jeg takke representantene fra Rødt for et viktig og godt forslag. Vi har nettopp lagt bak oss 8. mars, hvor et av de store diskusjonstemaene nettopp var de grusomt høye tallene for partnervold som er kommet fram den siste tiden.

Til dem som argumenterer med en frykt for at dette vil gi uheldige insentiver: Den aller enkleste løsning på det vil nettopp være å stemme for en generell redusert botidsplikt fra fem til tre år. Det ville løse det problemet ganske elegant.

Til dem som argumenterer med at et skifte i parlamentarisk grunnlag ikke er god grunn til å gjøre en ny vurdering, vil jeg hevde at det er hele poenget med å ha valg hvert fjerde år, nemlig at folket skal kunne skifte det parlamentariske grunnlaget nettopp for å gjøre endringer i måten vi gjør ting på som samfunn. Jeg mener tvert imot en grunn til å stemme for forslagene som har kommet fram, nettopp er at vi har hatt et nytt valg og en ny vurdering. Jeg tror at det å ta de demokratiske signalene på alvor hver gang vi har et valg, er viktigere enn å tenke at vi skal holde reglene våre veldig fast over veldig lang tid. Mange av de gruppene som rammes av dette, er neppe de som blir svært forvirret over at disse reglene har endret seg i deres favør dersom det skulle skje i denne stortingsperioden.

Statsråd Emilie Mehl [13:35:14]: Representantforslaget om botidskravet berører flere motstridende hensyn, og meningene vil nok variere ut fra hvilke hensyn man vektlegger. Komiteens innstilling viser også at forslagene varierer fra å reversere botidskravet til tre år, beholde kravet på fem år eller øke kravet til åtte år, og det er ingen fasitsvar her.

Som jeg tidligere har svart til Stortinget, har femårskravet bare virket i to år. Jeg mener det er uheldig å foreta hyppige skifter mellom ulike løsninger i regelverket. Det vil skape en uryddig rettstilstand hvis tidligere lovvedtak skal reverseres hver gang det parlamentariske grunnlaget i Stortinget endres, og for innvandringspolitikken er det et selvstendig poeng for regjeringen at vi har langsiktighet og stabilitet. Derfor mener jeg det bør være en høy terskel for å gjøre dette når en lovendring først er vedtatt, relativt sett. Jeg mener også det vil kunne gi en uheldig signaleffekt å gjøre en slik oppmyking i regelverket for flyktninger i en tid med økte asylankomster, som nå, og på denne bakgrunnen anbefaler regjeringen å beholde dagens botidskrav.

Når det gjelder forslagene vedrørende den såkalte mishandlingsbestemmelsen i utlendingslovens § 53, viser jeg også til det som er skrevet i min vurdering til Stortinget. Det stilles ikke strenge krav til sannsynliggjøring i disse sakene. Hovedregelen er at søkerens forklaring skal legges til grunn. Tall fra UDI viser også at de fleste som søker om opphold på selvstendig grunnlag, får innvilget søknaden. Jeg understreker imidlertid at departementet alltid vil vurdere om det er mulig å tydeliggjøre regelverket ytterligere for å gjøre det mer forutsigbart

for brukerne, uten at dette går på bekostning av andre viktige hensyn, som f.eks. kontrollhensyn.

Jeg vil også trekke fram opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som regjeringen jobber med nå. Opptrappingsplanen skal ta arbeidet med vold og overgrep et steg videre, styrke innsatsen og peke på utfordringer på dette området. Kampen mot vold og overgrep er generelt en høy prioritet for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering.

Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer forslag om at flere kvinner skal gis rett og plikt til introduksjonsprogram. Jeg avstår fra å kommentere dette forslaget nærmere, utover å slå fast at et eventuelt forslag om dette må følges opp av arbeids og inkluderingsministeren.

Presidenten [13:37:46]: Det blir replikkordskifte.

Grete Wold (SV) [13:38:00]: Selvsagt er det ikke akseptabelt at mennesker utsettes for vold, og det tror jeg heller ikke noen i denne sal på noen som helst måte synes er greit. Vi må selvfølgelig gjøre alt vi kan for å forebygge det, og da står vi fort der vi pleier å gjøre i disse sakene: om det lovverket vi har per i dag, er godt nok, og om den praksisen som er i dag, er god nok, eller om det kreves endringer.

Jeg hører argumentasjon om forutsigbarhet, som kanskje blir litt underlig for meg i denne sammenhengen. Når høringsinstansene og de som jobber med disse spørsmålene i det daglige, de som møter disse kvinnene, og kanskje også barna som står i disse situasjonene, melder at dette er veldig, veldig krevende, og det er behov for en endring, hvordan – selv om dette jo blir stemt ned i dag – vil statsråden jobbe innenfor det lovverket og den praksis som er i dag, så også de stemmene blir hørt? Hvis lovverket er tilstrekkelig, må det kanskje være noe med praksisen.

Hvordan vil man ta med seg disse stemmene fra høringsinstansene til å forbedre den praksisen, så vi faktisk kan sørge for at flere kvinner unngår den situasjonen som de dessverre opplever?

Statsråd Emilie Mehl [13:39:03]: Det er viktig at vi klarer å ivareta personer som blir utsatt for vold og overgrep, på en god måte. Aller helst vil vi forebygge at det skjer i det hele tatt, og hvis det skjer, må vi hvert fall søke å forhindre at regelverksbestemmelser gjør at man blir værende i en voldelig og farlig situasjon, i frykt for å miste oppholdstillatelse eller den type forhold. Som sagt stilles det ikke strenge krav til sannsynliggjøring av mishandling i henhold til mishandlingsbestemmelsen, og det er et viktig poeng at det alltid er søkerens forklaring om mishandling som skal legges til grunn, med mindre det foreligger klare holdepunkter for at det ikke er riktig.

Selv om representanten er litt uenig, mener jeg det er et poeng at det er så forutsigbart som mulig, og at vi også må ha med oss at denne bestemmelsen har et potensial for misbruk. Som jeg sa i mitt innlegg, vil vi likevel alltid være åpne for å se etter muligheter for å tydeliggjøre regelverket ytterligere hvis det er hensiktsmessig, uten at det går på bekostning av kontrollhensyn, og jeg har tillit til at utlendingsmyndighetene praktiserer dette etter regelverket.

Grete Wold (SV) [13:40:11]: Takk for svar.

Det er et annet spørsmål jeg tenker er greit å få klargjort. Statsråden nevnte i innlegget sitt at man også må skjule mot økt antall asylankomster. Kan statsråden tydeliggjøre litt sammenhengen mellom botidskrav for mennesker som står i denne situasjonen, opp mot økende antall asylankomster, for det forsto undertegnede representant ikke helt.

Statsråd Emilie Mehl [13:40:41]: Jeg mener det er uheldig å gjøre oppmykninger i asylregelverket i en situasjon hvor migrasjonssituasjonen i Europa er krevende og det er en stor økning i asylankomster til Norge. Det er en økning særlig knyttet til Ukraina, selvfølgelig, men også i ankomster fra andre land. I det bildet mener jeg det er veldig viktig at vi opprettholder forutsigbarhet og stabilitet.

Vi må hele tiden søke å finne det regelverket som balanserer hensynet til å kunne ha forutsigbarhet for sin framtid når det gjelder dette med botidskrav, når man skal få innvilget oppholdstillatelse, hensynet til å ha frihet fra vold når det gjelder mishandlingsbestemmelsen, og veldig mange andre hensyn som er med i de krevende vurderingene som utlendingsmyndighetene skal gjøre når de skal behandle enkeltsaker. Det er til syvende og sist det det koker ned til. Det er heller ikke noe som jeg eller departementet gjør, det er utlendingsmyndighetene som skal praktisere det regelverket vi har.

Grete Wold (SV) [13:41:45]: Bare helt til slutt, siden jeg fikk anledningen til det: Man har jevnlig kommet tilbake til dette med forutsigbarhet, at man ønsker å holde på forutsigbarheten og ikke kan endre hver gang det blir endringer etter valg. Det har vi nok også litt ulik oppfatning av. Kunne statsråden utdype litt hva som er problematisk ved å reversere det nå, etter to år? Handler det om informasjon ut, handler det om arbeid i enkeltsakene, handler det om det konkrete byråkrati i forhold til loven? Hva er det som gjør det vanskelig, eller uforutsigbart, med nå å gå tilbake igjen til tre år?

Statsråd Emilie Mehl [13:42:23]: Jeg kan jo si litt om bakgrunnen for at kravet ble hevet til fem år. Det var at man i 2020, da dette ble gjort, anså det som rime-

lig å stille litt høyere krav til tilknytning til Norge, altså tilknytning til Norge over noe lengre tid, før man gir tilatelse til varig opphold her. Det ble bl.a. vist til at flyktninger ikke har krav på videre beskyttelse i Norge dersom beskyttelsesbehovet i hjemlandet faller bort. Samtidig ble det sagt at det i alle saker skal gjøres en individuell vurdering av om det er andre hensyn som tilsier at personen eller familien bør få bli, f.eks. hensyn til barnets beste, tilknytning til riket osv.

Nå viser denne saken at det er ganske stor uenighet om hvor dette botidskravet bør ligge. Noen foreslår et høyere botidskrav, andre foreslår et lavere. Jeg mener det er klokt å ha femårskravet noe lenger før man eventuelt vurderer endringer, så man kan se om det har noen virkning.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed over. Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [13:43:33]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård, Kirsti Bergstø og Stina Baarne Hassel om offentlige skytjenester for kommunal sektor (Innst. 202 S (2022–2023), jf. Dokument 8:48 S (2022–2023))

Presidenten [13:43:57]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Rune Støstad (A) [13:44:34] (ordfører for saken): Først takk til komiteens medlemmer for samarbeidet om saken. Denne saken berører et svært viktig tema, nemlig arbeidet med å utvikle en nasjonal skytjeneste for statsforvaltningen.

Det er Nasjonal sikkerhetsmyndighet som på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har fått i oppdrag å utarbeide en KVVU, en konseptvalgutredning, for å vurdere behovet for og etablering av en nasjonal skytjeneste.

En skytjeneste gjør det mulig å lagre eller gjøre programmer og tjenester tilgjengelige fra store, felles data-sentre over nettet i stedet for at dette ligger lagret på lokale servere og maskiner. Rundt 70 pst. av statlige virksomheter benytter skytjenester i dag. Mange statlige

virksomheter velger å kjøpe slike tjenester fra store, kommersielle, internasjonale selskaper, som Microsoft, Google og Amazon. Stadig flere kommuner gjør om-trent det samme.

Dagens regjering ønsker at Norge skal ta en større posisjon på dette området. Vi har mange verdensleden-de teknologiske miljøer her i landet. Det kan vi bruke til å utvikle de beste, sikreste og mest brukervennlige løs-ningene for en nasjonal skytjeneste.

I et sikkerhetspolitisk perspektiv er det også gode grunner til at vi skal utvikle dette i Norge framfor å være avhengige av store internasjonale konserner. I Hurdals-plattformen er dette også beskrevet på en god måte. Der står det at staten i større grad bør ta eierskap til digital infrastruktur, plattformer, plattformutvikling og stan-dardutvikling, og at vi vil utrede en statlig skyløsning for lagring av offentlige data som helsedata, finansdata og informasjon om innbyggere og infrastruktur.

Forslagsstillerne ønsker at kommunene også skal inkluderes i det videre arbeidet med en nasjonal skytje-neste. Dagens regjering har et sterkt fokus på digital sik-kerhet, både med en nasjonal skytjeneste og med å øke den digitale sikkerheten for kommunene. Det er også skissert i stortingsmeldingen om nasjonal kontroll og digital motstandskraft. En ny lov om digital sikkerhet skal også til behandling i Stortinget.

Som det også kommer fram i svarbrevet fra statsråd-en, kan kommunene være en av målgruppene som kan benytte seg av en nasjonal skytjeneste, og det skal vi ha en god dialog med kommunene om.

Hensynet til kommunene blir ivaretatt. Flertallet i komiteen støtter ikke forslaget i saken.

Tore Vamraak (H) [13:47:37]: Regjeringen Solberg satte i gang arbeidet med en norsk statlig skyløsning, og mandatet for konseptvalgutredningen ble forelagt samtlige departementer, med mulighet til å gi innspill til rammene for arbeidet. Tilbakemeldingene fra samtlige departementer viser enighet om valgt innretning. I mandatet spesifiseres det at kommunen skal vurdere å rangere statsforvaltningens behov for en nasjonal skytjeneste.

I sitt svar til Stortinget, datert 16. desember 2022, skriver statsråd Mehl følgende:

«Mandatet for KVVU-en ble godkjent i novem-ber 2021. Arbeidet har pågått siden da og utrednin-gen skal etter planen leveres om kun få uker.»

Etter dette er KVVU-en blitt oversendt til Justis- og be-redskapsdepartementet den 26. januar 2023 og skal nå være til ekstern kvalitetssikring. På denne bakgrunn ser Høyre det som lite hensiktsmessig å gå tilbake og inklu-dere kommunesektoren i det avsluttede KVVU-arbeidet. Samtidig vil Høyre vise til at kommunene allerede er en

av målgruppene i arbeidet som nå gjennomføres, der ett av premissene er at det ikke skal gjøres valg som uteluk-ker andre målgrupper og brukere enn statsforvaltnin-gen i den nasjonale skytjenesten.

Med dette som bakteppe vil Høyre stemme imot forslaget fra mindretallet. Svaret fra statsråden til Stor-tinget er som sagt datert 16. desember i fjor, og ettersom det har skjedd utvikling også etter det, håper jeg at stats-råden vil orientere Stortinget om framdriften i saken i løpet av dagens debatt.

Haakon Skramstad (Sp) [13:49:31]: De overordne-de målene med bruk av skytjenester kan oppsummeres med tre punkter: De skal redusere kostnader, de skal øke sikkerheten, og de skal muliggjøre innovasjon og at en får mer verdi ut av dataene. Videre må vi ha god for-ståelse for to pilarer innenfor sky: Hvor lagres dataene, og hvilke tjenester skal skyen levere?

Forslagsstillerne ønsker å utvide mandatet for utredningen til også å inkludere utvikling og offentlige skytjenester for kommunal sektor. Forslagsstillerne løf-ter derfor en viktig prinsipiell debatt: Hvor lagres norske kommuners data, hvem eier norske kommuners data, og hvilke skytjenester trenger norske kommuner for å løse morgendagens utfordringer? Vi baserer oss i dag på utenlandske aktørers kompetanse, teknologi og tjenes-ter. Det er behov for å vurdere om det er nødvendig å ta tilbake kontroll over dataene og tjenesteutviklingen.

Et premiss i KVVU-arbeidet er at det ikke skal foretas valg som utelukker andre målgrupper enn statsforvalt-ningen. Andre aktører kan dermed ta i bruk en mulig nasjonal skytjeneste. Kommunene vil derfor være en naturlig målgruppe om en nasjonal skytjeneste etable-res. Det ligger i skyens natur at skalering er essensielt for å redusere kostnader og muliggjøre innovasjon. Utvi-delse av utredningen til også å gjelde kommunene har derfor ikke vært nødvendig på det nåværende konsept-stadiet. Kommunene er egne subjekter som selv må gjø-re vurderinger rundt sine data og hvilke skytjenester de skal nyttiggjøre seg. Suverenitets- og kontrollvurderin-ger som gjøres på nasjonalt nivå, er ikke nødvendigvis like for kommunene, men vil være relevante momenter i en lokal debatt.

Videre er også tjenestene som skal utvikles i skyen for statsforvaltningen, ikke nødvendigvis de samme som kommunene har behov for. At subjektet er en del av en offentlig sektor, er ikke i seg selv en absolutt forutset-ning for å nyttiggjøre seg en nasjonal skytjeneste. Et po-litisk ideal må være at teknologien bør tilpasse seg sub-jektene de tjener, ikke at subjektene skal tilpasse seg tek-nologien. For eksempel har vann- og avløpsetaten i en kommune ikke de samme kravene og behovene som ek-sempelvis politiet. Teknologi er som samfunnet for øv-

rig: En og samme løsning er ikke nødvendigvis den beste for alle.

Jeg ser fram til hvilke konklusjoner regjeringen kommer fram til rundt en mulig nasjonal skytjeneste for Norge.

Grete Wold (SV) [13:52:32]: Utviklingen i den digitale verdenen går raskt – og raskere enn de fleste av oss klarer å henge med på. Fra papirarkiv i kjeller og loft er det nå lagring i skytjenester som gjelder, og helt andre krav og forutsetninger som må ligge til grunn for sikkerheten. Som høringsinstansen NHO skriver: Data representerer potensielt store verdier.

Denne saken handler om offentlig skytjeneste og arbeidet som nå skal gjøres etter at konseptvalgutredningens rapport er klar. Offentlige data er de viktigste dataene vi har, og det omfatter helse, finans, forsvar og et utall datapunkter om oss som innbyggere, data vi på ingen måte ønsker skal komme på avveie, bli borte eller i verste fall bli misbrukt.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet uttrykte i 2020 bekymring for nasjonal avhengighet av utenlandske skytjenester, og sett i lys av den sikkerhetsmessige situasjonen i Europa er det ingen grunn til å nedskalere den bekymringen. Det er også derfor man jobber med en mulig statlig skyløsning.

Vi i SV er bekymret for at ikke kommunene er en del av dette arbeidet nå. Mye av de dataene det offentlige har, er faktisk i kommunal sektor. Skytjeneste er tatt i bruk i stor skala i kommuner og fylkeskommuner, og bruken er økende. Det er også på disse nivåene man trolig trenger mer kompetanse innenfor egen sektor for å sikre egne data på en forsvarlig måte. Når vi vet at det er relativt utbredt å lagre data utenfor Norge – eller i det hele tatt ikke vite hvor dataene er lagret – betyr det at vi må tenke nytt og helhetlig om dette.

Et ønske om digital autonomi og datasuverenitet er begrunnelsen for at stadig flere land jobber for helt eller delvis offentlige løsninger og innenlandske datasentre. I USA leverer de tre store selskapene egne høysikkerhetsløsninger til amerikanske myndigheter. I Tyskland har man etablert en egen nasjonal skyløsning, og det samme ser vi i Nederland og Frankrike, mens våre naboer Sverige og Danmark har nasjonale løsninger enten under utredning eller i produksjon.

Vi i SV er derfor opptatt av at man ser hele bildet og helheten i dette, og at vi derfor i det videre arbeidet også inkluderer mulige skyløsninger for de ulike kommunene, dette selvsagt i samarbeid med kommunesektoren selv. Norske kommuner er ulike, og behovene vil variere, men vi regner med at man vil finne gode løsninger i dialogen på dette videre.

Med det tar jeg opp forslaget som SV er en del av.

Presidenten [13:54:50]: Representanten Grete Wold har teke opp det forslaget ho refererte til.

Statsråd Emilie Mehl [13:55:07]: Siden Senterpartiet og Arbeiderpartiet gikk inn i regjering høsten 2021, har det vært viktig å iverksette tiltak som bedrer vår digitale motstandskraft. Det har vært viktig å styrke Nasjonal sikkerhetsmyndighet og sikre at vi som samfunn står bedre rustet til å oppdage, avverge og håndtere digitale angrep.

De siste årene har det vært en stor økning i antall digitale angrep. Det har vært rettet mot både kommuner, private bedrifter og privatpersoner. Enkelteksempler viser at disse angrepene kan få store konsekvenser. Jeg er derfor glad for at Stortinget har sluttet seg til store og målrettede satsninger.

Offentlige virksomheter forvalter betydelige mengder ugraderte data og systemer som krever særskilt beskyttelse. Ved bruk av skytjenester er det viktig å være bevisst på hvilke tjenester som settes ut, og hvilke tilbydere som får ansvar for å levere disse.

Jeg er glad for representantenes engasjement i denne saken. Jeg deler deres bekymring for den samlede nasjonale avhengigheten av utenlandske skyleverandører, og hva eventuelle konsekvenser av avhengigheten kan være ved potensielle kriser og konflikter.

Arbeidet med en nasjonal skytjeneste følger opp regjeringens mål i Hurdalsplattformen om å «utrede opprettelsen av en statlig skyløsning for lagring av offentlige data». Konseptvalgutredningen ble levert Justis- og beredskapsdepartementet 26. januar og er nå på ekstern kvalitetssikring. Vi har på den måten tatt et viktig steg videre mot realisering.

Den nasjonale skytjenesten vil i første omgang være aktuell for statlige virksomheter med særlige sikkerhetsbehov. Dette er et omfattende og komplekst utredningsarbeid, og det har vært særlig viktig med et håndterlig utgangspunkt for utredningen og et tydelig og avgrenset mandat som samtidig – som flere har vært inne på – ikke utelukker utvidelser.

Kommunene er egne rettssubjekter som tar avgjørelser på eget initiativ. I møte med norske kommuner får vi signaler om at behovene først og fremst er knyttet til bistand til å forebygge, avdekke og håndtere digitale hendelser. Som en direkte oppfølging foreslår regjeringen å bevilge 50 mill. kr for at kommunene skal knytte seg til permanente responsmiljøer med dette formålet. Det er jeg glad for at Stortinget har sluttet seg til, og jeg er opptatt av at vi har god dialog med kommunene om disse grepene.

Et viktig premiss i arbeidet er at det ikke skal foretas valg som utelukker at andre målgrupper enn statsforvaltningen kan ta i bruk en mulig nasjonal skytjeneste.

Kommunene kan være en slik målgruppe, men det er krevende å inkludere kommunesektoren på nåværende tidspunkt. En nasjonal skytjeneste som også inkluderer kommunene, reiser en rekke juridiske problemstillinger og vil kreve økt utredning. Dette vil medføre en stor forsinkelse for nåværende arbeid, men som sagt: I arbeidet har det hele tiden vært viktig ikke å utelukke andre målgrupper enn statsforvaltningen.

Jeg vil også melde at stortingsmeldingen vi la fram i desember, Nasjonal kontroll og digital motstandskraft for å ivareta nasjonal sikkerhet, er et viktig arbeid på dette området.

Presidenten [13:58:15]: Det blir replikkordskifte.

Grete Wold (SV) [13:58:27]: Takk for et godt innlegg. Det var flere momenter der som var betryggende når det gjelder arbeidet som regjeringen er i gang med. Det var bare ett område jeg kunne tenke meg å få litt utdypet, og det handler om engasjementet fra kommunene. Det ble nevnt at man også ville se til at de kunne benytte seg av en del av de ordningene man har jobbet med, og litt i det videre arbeidet, men hvordan medvirker kommunene i det arbeidet som nå er? Hvordan får man kommunenes stemme inn i det arbeidet som nå gjøres?

Statsråd Emilie Mehl [13:59:00]: Det skjer på flere måter, både gjennom de konkrete sakene det jobbes med, og gjennom dialogen mellom regjeringen og KS, f.eks.

Det er flere kommuner som har opplevd å bli utsatt for digitale angrep. Ganske nylig var det flere kommuner i Nord-Norge som opplevde det, og det har bl.a. NSM vært ute og snakket om. Kommunene har kontakt med mange, men jeg mener det er viktig at vi sørger for at kommunene har mulighet til å være med i et responsmiljø for digitale angrep, for det er varierende hvor godt sikret de er selv, og det kan være krevende å prioritere penger i kommunebudsjettet til IKT, i tillegg til at det er begrenset med tilgang på kompetanse. Det er viktig at vi også bidrar med det vi kan fra statlig side. Derfor er jeg glad for at vi i proposisjonen i fjor fikk satt av midler til å gjøre det enklere for kommunene å knytte seg til et slikt nettverk.

Presidenten [13:59:59]: Replikkordskiftet er dermed avslutta.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [14:00:07]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Tobias

Drevland Lund og Hege Bae Nyholt om å sikre innsyn i alle offentlig finansierte velferdstjenester (Innst. 206 S (2022–2023), jf. Dokument 8:33 S (2022–2023))

Presidenten [14:00:26]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på 3 minutt.

Guro Angell Gimse (H) [14:01:06] (ordfører for saken): Jeg ser ikke noen statsråd i salen, men jeg fortsetter som om ingenting har skjedd.

Jeg vil begynne med å takke komiteen for samarbeidet med innstillingen. Det er et bredt flertall for å avvise forslaget fra Rødt, men med ulike begrunnelser. I næringsministerens brev til komiteen kommer det fram at regjeringens avkommersialiseringsutvalg skal svare på flere av spørsmålene fra forslagsstillerne. Utvalget skal levere en offentlig utredning neste sommer og skal bl.a. se på hvilke krav til økonomi, eierskap og driftsavtaler som skal stilles til kommersielle aktører, under forutsetning av at kommersielle aktører skal utgjøre en del av tilbudet i de offentlige velferdstjenestene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet har andre begrunnelser for å avvise forslaget. Det ytres bekymring over regjeringens ønske om å avkommersialisere helse- og omsorgstjenestene, og at det vil bidra til at man får problemer med å løse de framtidige utfordringene i helse og omsorg og i velferdsetatene.

Medlemmene mener også at forslaget til Rødt går for langt i å skape byråkrati for kommersielle og ideelle tilbydere, som vil gjøre det vanskelig å bidra til innovative løsninger på et felt som er i en veldig krevende situasjon opp mot den demografiske utviklingen. Videre mener Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet at forslaget og regjeringens avkommersialiseringsutvalg bidrar til å mistenkeliggjøre og stigmatisere dem som driver denne typen næringsvirksomhet.

Med disse innledende ordene ser jeg fram til en god debatt.

Tobias Hangaard Linge (A) [14:03:14]: Takk til saksordføreren for en ryddig saksframleggelse.

Jeg vil starte med å si at vi i Arbeiderpartiet deler forslagsstillerens engasjement for å sikre at vi har tilgang til informasjon om dem som leverer velferdstjenester i samfunnet vårt. Regjeringen har satt ned et avkommersialiseringsutvalg, som ikke bare skal se på informasjonsbehovet om dem som drifter offentlige velferds-

tjenester, men også om og eventuelt i hvilken grad vi skal ha kommersielle leverandører i våre velferds-tjenester. Utvalget er blitt bedt om å utrede tre ulike modeller: at tjenestene skal driftes i offentlig regi, at tjenestene overlates til private, ideelle aktører eller en blanding mellom offentlig og ideell, og til sist at det fremdeles skal være tilgang for kommersielle aktører, men at disse underlegges en strengere regulering enn i dag. Oppsummert vil jeg si at dersom utvalget lander på at det skal være tilgang for kommersielle aktører i våre velferdstjenester, vil det bli underlagt strengere reguleringer. Utvalget vil videre vurdere i hvilken grad det skal stilles krav om åpenhet i økonomi, eierskap og driftsavtaler, slik forslagsstillerne etterspør.

Forslagsstillerne ber også om at informasjon om eierskap tilgjengeliggjøres. Dette er allerede godt ivarettatt gjennom aksjeloven, som slår fast at enhver skal ha rett til innsyn i aksjeboken til norske aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper. I tillegg vil registeret for reelle rettighetshavere bidra til å skape mer åpenhet om eierforhold i alle norske selskap, og det registeret vil etter planen bli tilgjengelig mot slutten av året. Vi mener derfor at forslagene som fremmes, er ivarettatt gjennom henholdsvis avkommersialiseringsutvalgets arbeid og allerede eksisterende regelverk, og vil på bakgrunn av sistnevnte ikke gi tilslutning til forslagene.

Sivert Bjørnstad (FrP) [14:05:22]: Takk til saksordføreren for et godt saksordførerrinnlegg.

Jeg skal i og for seg ikke si så mye om selve forslagene. For oss er det tjenesten som leveres, som er det viktigste, ikke hvem som utfører den, forutsatt selvfølgelig at det offentlige betaler. Jeg er uenig i veldig mye av det Rødt kommer med i dette forslaget. Jeg synes også det er ureddelig at det kommer en rekke udokumenterte påstander i forslaget fra forslagsstillerne. Jeg ønsker å bruke taletiden min på å gå i rette med noen av disse påstandene, som også i noen tilfeller er direkte faktafeil.

Blant annet hevdes det at når velferdstjenester settes ut til private kommersielle aktører, blir informasjon om drift, bemanning og kompetanse omgjort til forretningshemmeligheter og unntatt offentlig innsyn. Det er feil. I inngåtte kontrakter om helse- og omsorgstjenester er det tydelig angitte krav som omhandler drift, bemanning og kompetanse. Oppdragsgiver, enten det er stat eller kommune, har juridisk ansvar for å yte tjenester til innbyggerne etter gjeldende helse- og omsorgslovgivning. Kravene gjelder uavhengig av eierform. Helsetilsynet, statsforvalter og oppdragsgiver er ansvarlig for å etterse at tjenesten inneholder lovpålagte krav og er i henhold til inngåtte avtaler.

En annen påstand som fremmes, er at man vet lite om hva skattepengene som bevilges til velferdstjenester

som er drevet av kommersielle aktører, brukes til. Jo, det vet man. I tilbud i konkurranser leveres budsjetter, og det rapporteres på økonomiske forhold til oppdragsgiver. I tillegg har vi fått en åbenhetslov som trådte i kraft fra 1. juli 2022, som lovfester ulike mekanismer som skal sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter ivaretar sine plikter.

Så blir det påstått at private kommersielle sykehjem ikke rapporterer avvik, men i inngåtte avtaler og lovpålagte krav til faglig forsvarlighet plikter leverandørene å rapportere alvorlige avvik, både til oppdragsgiver og til Helsetilsynet. Manglende etterfølgelse av dette er lovbrudd, uavhengig av hvem som driver tjenesten.

Det blir også hevdet at man ikke rapporterer lønnsutviklingen for sine ansatte. Jo, det gjør man. NHO har i høringsinnspill til komiteen vist til at disse selskapene rapporterer bl.a. inn til NHO og deres forhandlingsutvalg.

Det er en rekke påstander som framsettes, men som ikke dokumenteres. Sånn kan vi rett og slett ikke holde på i Stortinget, å sette fram påstander som ikke lar seg bevise, og som er direkte feil. Derfor bør forslaget avvises.

Grete Wold (SV) [14:08:36]: Det er vel få saker som debatteres mer enn hvordan vi bruker skattebetalernes penger. Det er ikke mer enn rett og rimelig, for offentlige midler er nettopp det: det offentliges midler. Derfor er det helt avgjørende at vi har åpenhet, innsyn i og kontroll med hvordan både penger og tjenester håndteres. Nå er vi den situasjonen at kommersielle aktører ikke trenger å gi innsyn. Spesielt på velferdsfeltet er det særdeles alvorlig. Saker i media viser nettopp behovet for innsyn når store kommersielle aktører trekker ut profitt i stort omfang. Fellesskapets midler, som er ment å komme innbyggerne til gode, kan ende opp på enkeltpersoners eller enkelte foretaks bankkonti – vi vet ikke hvor mye, eller hvor. Det er ikke slik vi skal forvalte fellesskapets midler.

Dagens regelverk er åpenbart ikke tilstrekkelig. Muligheten til å følge pengestrømmer både for media og folkevalgte, og fagforeningenes mulighet til å påvirke og å ha medbestemmelse reduseres. Det er derfor helt nødvendig å sikre hvordan offentlige midler brukes. Det skal heller ikke være forskjell på offentlig eller kommersiell drift når det gjelder offentlig finansierte velferdstjenester. Hvem som har eierskap, hvordan tjenestene er organisert, eller den økonomiske situasjonen hos private aktører, er ikke likegyldig. SV foreslår derfor tiltak for en økt transparens om dette.

Med det tar jeg opp forslagene i saken.

Presidenten [14:10:00]: Representanten Grete Wold har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Seher Aydar (R) [14:10:17]: I denne saken snakker vi om tjenester som eldreomsorg, barnevern og barnehager, og de er ikke en arena for forretninger og hemmeligheter – tvert imot. Våre offentlige velferdstjenester er underlagt offentlighetsloven, arkivloven og forvaltningsloven. Hensikten er at det skal bidra til transparens og rettssikkerhet for pasienter og brukere. Det skal også muliggjøre demokratisk styring.

Fakta er at denne åpenheten slutter når de samme tjenestene overlates til private aktører. Det er fakta. Vanlige folks mulighet til innsyn er enda mindre. Stort sett blir det bare det man kan lese i avisen. Et eksempel på det er Unilabs, der norske røntgenbilder ble sendt til Romania og gransket av helsepersonell som ikke er kvalifisert i Norge. Det er en helserisiko for pasientene, men har helt åpenbart lønnet seg for Unilabs. Informasjonen om dette hadde f.eks. aldri nådd offentligheten hvis ikke NRK hadde satt av ressurser til å undersøke det. Verken Helse Sør-Øst eller andre helseforetak som bruker dem – eller jeg som pasient – har kunnet ha informasjon om det.

Manglende åpenhet og innsyn er også et demokratisk problem. Da holder det ikke at regjeringspartiene mener at dette hemmeligholdet kan fortsette fordi det finnes et avkommersialiseringsutvalg. Jeg mener at det ikke er noen motsetning mellom forslagene vi kommer med, og oppdraget dette utvalget har fått.

Kommuner som bruker store summer på disse selskapene, har også lite innsyn i og informasjon om drift. Det finnes mange eksempler på at kommersielle leverandører nekter å gi fra seg informasjon om f.eks. bemanningsplaner. Kommersielle velferdstjenester er i stadig økende grad dominert av aktører med sentralisert eierskap og gjennom store selskaper eller utenlandske oppkjøpsfond. Samlet tas det ut milliarder fra fellesskapets midler – som var bevilget til velferd – til privat profitt.

Det kan hende representanten fra Fremskrittspartiet har mer informasjon enn velferdstjenesteutvalget, som hadde en viktig konklusjon om at det ikke var mulig å kartlegge hvor mye penger kommersielle aktører f.eks. tar ut i profitt. Utvalget slo fast at det i framtiden bør bli mye enklere å gjennomføre kartlegging og analyser av kommersielle leverandører i offentlig finansierte velferdstjenester. Hvis et utvalg på 10 medlemmer, et fulltidssekretariat på 15 medlemmer og 2 års arbeid sier at det er umulig å kartlegge, kan man jo se for seg hvordan det er for vanlige pasienter, brukere, pårørende, til-litsvalgte, kommunestyrerepresentanter og ikke minst journalister.

Det er mye hemmelighold, det er det, og det må ta slutt.

Så vil jeg bare legge til at Rødt selvfølgelig støtter forslag nr. 5, fra SV. Vi skulle helst vært med på det. Jeg vet ikke hvorfor vi ikke er det, men vi støtter det og kommer til å stemme for det.

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:13:28]: Regjeringen ønsker en sterk og effektiv offentlig sektor som gir innbyggerne gode tjenester, valgfrihet og medvirkning. I Hurdalsplattformen slår vi fast at velferdstjenester ikke skal kommersialiseres, og at vi ønsker å redusere innslaget av kommersielle aktører i velferden.

Der private aktører leverer velferdstjenester på vegne av det offentlige, er innsyn i og åpenhet om økonomi og arbeidsforhold av stor betydning. Det er avgjørende at midler som bevilges til velferdstjenestene, faktisk kommer tjenestene til gode, og at ansatte har ordentlige arbeidsforhold. Dette er min kollega, kommunal- og distriktsministeren, i full gang med å utrede nærmere.

Regjeringen oppnevnte 12. august 2022 et offentlig utvalg som skal utrede hvordan kommersiell drift kan fases ut i ulike velferdstjenester, det såkalte avkommersialiseringsutvalget. Som kjent er utvalget bedt om å utrede tre ulike modeller for utfasing av kommersielle aktører i velferdstjenestene. Utvalget skal også foreslå regler som skal hindre at offentlige midler lekker ut i høy fortjeneste, og som skal sikre offentlig innsyn og kontroll.

Det er kommunal- og distriktsministeren som er ansvarlig for utvalget, og utvalget skal levere hoveddelen av sine forslag og anbefalinger til Kommunal- og distriktsdepartementet sommeren 2024.

Representantene Aydar, Drevland Lund og Bae Nyholt har fremmet en rekke forslag med sikte på økt innsyn i offentlig finansierte velferdstjenester. Jeg deler representantenes syn på behovet for mer innsyn i og åpenhet om økonomi og arbeidsforhold i kommersielle selskaper som leverer offentlig finansierte velferdstjenester. Problemstillingene representantenes forslag reiser, er allerede i stor grad under utredning av avkommersialiseringsutvalget. Det er etter mitt syn viktig at det gjøres en grundig utredningsjobb før eventuelle lovforslag fremmes for Stortinget. Vi bør vente med å vedta nye regler på dette området til utvalget har levert sine anbefalinger og berørte aktører har uttalt seg om dem gjennom en offentlig høring.

Presidenten [14:15:45]: Det blir replikkordskifte.

Guro Angell Gimse (H) [14:16:04]: Vi har en voldsom utfordring vi skal løse i framtidens helse- og omsorgstjenester. I 2017 var det fire personer i arbeidsfør alder per pensjonist som skulle løse dette, framover mot 2050 må vi belage oss på to og en halv.

Helsepersonellkommisjonen er bekymret for at helse- og velferdstjenestene vil kunne bryte sammen, og sier at vi må jobbe smartere og mer effektivt. Regjeringen vurderer nå på fullt alvor å kutte ut kommersielle fra helse- og velferdstjenestene, og det er satt ned et avkommersialiseringsutvalg. Da lurte jeg på hvordan statsråden vil møte utfordringene vi har, uten den gode tradisjonen som vi i mange, mange år har hatt for at offentlige og private samarbeider om å finne gode løsninger.

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:17:00]: Offentlige velferdstjenester sikrer pålitelig styring av tjenestene, trygghet for at innbyggerne får de tjenestene de etter loven har krav på, og at offentlige ressurser blir brukt på en effektiv måte. Det er derfor avkommersialiseringsutvalget på oppdrag fra Kommunal- og distriktsdepartementet utreder hvordan kommersielle aktører kan fases ut i offentlige velferdstjenester. Det betyr ikke at det ikke skal kunne finnes kombinasjoner som det representanten tar opp, det har vi en lang tradisjon for i Norge, men det er utviklingen de siste årene som gjør at dette er helt nødvendig. Alternativene til kommersiell drift kan være at slike tilbud blir tilbakeført i offentlig egenregi, at det blir et større innslag av ideelle aktører – eller en kombinasjon av disse. Nå må vi først få en grundig utredning av alternativene. Utvalgets arbeid er viktig for at storting og regjering skal ha et godt faglig grunnlag for den videre utviklingen av politikken på dette feltet.

Guro Angell Gimse (H) [14:18:05]: Jeg synes ikke jeg fikk et veldig godt svar. Arbeiderpartiet har tidligere vært mer pragmatisk rundt å bruke private for å løse oppgaver. Jeg kan vise til barnehageforliket på begynnelsen av 2000-tallet, der vi for å få full barnehagedekning sørget for at private ble likestilt med offentlige, og vi fikk av den grunn til full barnehagedekning. Jeg lurte på hva som skjer når man i det hele tatt vurderer å avkommersialisere, altså vurderer å utfase alt av kommersiell virksomhet. Hva er det som har skjedd siden 2000?

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:18:52]: Jeg tror ikke det må overraske en representant fra Høyre at en regjering av Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsker en annen politisk retning enn det Høyre har lagt til rette for de siste årene. Med den begrensningen som f.eks. helsekommisjonen har vist oss – det handler om at vi har sterke begrensninger i tilgangen på fagfolk – er det for at vi skal kunne få likeverdige velferdstilbud over hele landet, viktig at vi bruker ressursene godt, og at vi har en god styring med hvordan de fordeles. Realiteten er at på mange av områdene fører økt kommersialisering, flere private aktører, til en sterk sentralisering av tjenester. Det gjør at tjenester blir mindre tilgjengelig for sto-

re deler av landet. Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsker en politikk der det offentlige har styring med våre felles velferdstjenester. Jeg tror egentlig ikke det overrasker Høyre det minste.

Guro Angell Gimse (H) [14:19:50]: Det virker på meg som det for Arbeiderpartiet er helt ok at kommunene kjøper tjenester fra en entreprenør som skal utbedre f.eks. en vei, men når det gjelder helse og omsorg, med yrker og gründerskap fra et område som kvinner jobber med, er det vanskelig. Da kommer det rigide regelverk og forslag om avkommersialisering. Jeg lurte på om statsråden kan forklare meg hva slags kontraktsmessige forskjeller og utfordringer det er med hensyn til en entreprenør som leverer anbud på vei, og en gründer som leverer på helse og omsorg.

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:20:35]: Jeg lar meg faktisk imponere over at representanten synes å ta til orde for at økt privatisering av velferdstjenester er et likestillingstiltak. Det vil jeg ved en gitt anledning gjerne se dokumentasjon på at faktisk virker.

For Arbeiderpartiet og Senterpartiet er det gode grunner til at vi mener velferdstjenestene i hovedsak bør drives i offentlig regi, og det er bakgrunnen for det arbeidet som er i gang. Det er en god arbeidsdeling, og det har også gjort at da den forrige rød-grønne regjeringen avsluttet sitt arbeid, utgjorde privat sektor nesten halvparten av økonomien i landet vårt. Offentlig sektors andel av økonomien økte under Erna Solbergs regjering, så ut fra hvem som styrer, kan man jo diskutere hvordan det går, men den arbeidsdelingen er viktig.

Hvis vi ser på perspektivmeldingen og det behovet vi har for at privat kapital investerer i de næringene vi skal leve av i framtiden, tror jeg det vil være en fordel om man fokuserer på det.

Sivert Bjørnstad (FrP) [14:21:55]: Det var Skjærans første svar i replikkunden som fikk meg til å be om ordet til replikk. Jeg fikk det ikke helt ordrett, men jeg tror statsråden sa noe i retning av at offentlig drift sikrer at alle får det de har krav på etter loven. Referatet kan vise hva han nøyaktig sa, men vi kan jo bare stikke hodet ut av bygget her i Oslo kommune, hvor de siste månedene har vist at sykehjem og helsehus i Oslo har gitt mangelfull behandling, mangelfull oppfølging og omsorgssvikt. Det Arbeiderparti-styrte byrådet i Oslo har innrømmet det. En helsebyråd har motvillig gått av. Står statsråd Skjæran fortsatt fast på at offentlig drift sikrer at alle får det de har krav på etter loven?

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:22:43]: Det jeg i alle fall forsøkte å si, var at offentlige velferdstjenester sikrer politisk styring av tjenestene, trygghet for at innbygger-

ne får de tjenestene de har krav på, og at offentlige ressurser blir brukt på en mest mulig effektiv måte. Det er også bakgrunnen for det utvalget som er satt ned. Vi må unngå at fellesskapets penger – eller skattebetalernes penger, slik noen ønsker å uttrykke det – tas ut i store utbytter også til internasjonale selskaper, men sikre at det faktisk blir velferdstjenester til folk i hele Norge ut av det.

Sivert Bjørnstad (FrP) [14:23:20]: Jeg spurte verken om profitt eller overskudd eller noe som helst sånt, men la meg ta spørsmålet en gang til. Helt konkret: Syntes statsråden at det offentliges drift i Oslo har sikret at alle har fått det de har krav på etter loven?

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:23:35]: Gjennom de siste åtte årene har vi hatt en økt kommersialisering. Det trekker ut ressurser fra vår felles helsetjeneste, og det gjør at vi ser utfordringer i den offentlige helsetjenesten mange plasser. Jeg synes helsekommisjonen har beskrevet dette på en god måte, og det er nok sann at vi her skiller lag i synet på hva som virker. Mens Høyre og Fremskrittspartiet har en sterk tro på at privatisering er det som skal gi oss bedre tjenester, mener regjeringen at den arbeidsdelingen som vi legger opp til, er god – at det offentlige i hovedsak står for produksjonen av velferdstjenestene, og at privat sektor tar seg av andre oppgaver.

Seher Aydar (R) [14:24:31]: Jeg tegnet meg under replikkvekslingen da det ble snakk om tradisjonen i Norge. Jeg tenkte at jeg skulle bidra litt til dette, og har et spørsmål i forlengelsen av det.

Tradisjonen i Norge er at våre velferdstjenester ble bygget opp i fellesskapets regi, med et viktig supplement og innovasjon fra ideelle aktører. Det er de kommersielle som er nye i velferdssektoren; de kom inn for 20–30 år siden og har vokst seg store, spesielt de siste årene.

Deler statsråden den forståelsen som ble delt fra talerstolen av Høyres representant, om at kommersielle er en del av velferdstradisjonen i Norge? Deler regjeringen forståelsen av at kommersielle, som har vokst seg store i velferdssektoren de siste årene, egentlig ikke har bidratt med noe positivt, men tvert imot noe negativt, ved at de har tatt pengene ut av velferden, i tillegg til at de faktisk driver med hemmelighold?

Statsråd Bjørnar Skjæran [14:25:31]: Jeg mener at jeg har redegjort ganske tydelig for hva som er bakgrunnen for at avkommersialiseringsutvalget ble nedsett, hvorfor vi ønsker en innstramning, og hvorfor vi ønsker å begrense kommersialiseringen av velferdstjenester. Det er en lang tradisjon i Norge for at ideelle organisasjoner utgjør et godt supplement på mange

områder. Det er en tradisjon som det er rett å hegne om.

Jeg tror at alle som følger med i det offentlige ordskiftet, vil merke – og det ser vi også ved at Rødt har fremmet disse forslagene – at Rødt ønsker å gå lenger, at de ikke ønsker å ta seg tid til å gjøre grundige utredninger i tråd med utredningsinstruksen. Det er Rødts valg. For regjeringen er det å følge opp anmodningsvedtaket på en ryddig måte det som er målet med prosessen vi jobber med nå.

Presidenten [14:26:30]: Replikkordskiftet er dermed avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Guro Angell Gimse (H) [14:26:41]: Jeg skulle ønske vi i dag kunne ha debattert hvordan vi skal løse de enorme utfordringene som vi får i helse- og velferdssektoren framover, og at vi kunne ha gjort det samme som vi gjorde på 2000-tallet, da vi ble enige om barnehageforliket. Dessverre dreier ikke debatten i dag seg om hvordan vi skal få til en god velferdsmiks, der offentlige, private og ideelle bidrar sammen. Forslaget som ligger på bordet, gjør det vanskeligere å levere private helse- og velferdstjenester til folk sammen med offentlige tjenester, og svaret til regjeringen går faktisk lenger enn forslaget fra Rødt. Her vises det til avkommersialiseringsutvalget, som faktisk først og fremst skal utrede hvordan man skal greie seg uten kommersielle i omsorgen.

Det som nå skjer i regjering, med hjelp fra Rødt, er oppsiktsvekkende. Det framstår som et forsøk på å ta kråkefot – som vi sier i Trøndelag – på private tilbydere. Det betyr å spenne bein på, for dem som ikke kan trøndersk. Det man først og fremst gjør, er å gjøre det vanskeligere for folk som trenger tjenester. Det vil skape store forskjeller, for om det offentlige kun skal betale for offentlig velferd eller offentlige tilbydere, vil det ikke være mulig for dem som ikke har en tjukk lommebok, å få denne muligheten.

Jeg sa i replikkordskiftet – og jeg sier det igjen – at jeg mener Arbeiderpartiet på 2000-tallet hadde et mer pragmatisk ståsted på dette. Det var et arbeiderparti som skjønte at vi måtte ha en velferdsmiks for å oppnå full barnehagedekning. Jeg savner det Arbeiderpartiet som ønsket at private skulle bidra i større grad, når det var fornuftig. Jeg savner det Arbeiderpartiet som var opptatt av at næringslivet også skulle kunne bidra innenfor helse, omsorg og oppvekst.

Vi i Høyre er klare på at vi må legge til rette for en sterk offentlig sektor innenfor helse og velferd, og at det må arbeides langs flere linjer for å trygge framtidige helse- og omsorgstjenester. Man må aktivt sørge for at både

kommuner, helseforetak og statlige instanser er attraktive arbeidsplasser, og at tjenestene organiseres smartere. Vi mener også at vi må ta alle gode krefter i bruk for å møte framtidens demografiutfordringer. Nå håper vi at regjeringen våkner opp og ser at for å gi gode tjenester til folk, må offentlige, private og ideelle på banen og samarbeide.

Presidenten [14:28:45]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [14:29:47]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i havressurslova m.m. (administrativ inndragning og tilgang til opplysningar i Folkeregisteret) (Innst. 201 L (2022–2023), jf. Prop. 32 L (2022–2023))

Per Vidar Kjølmoen (A) [14:30:21] (ordfører for saken): I mange saker i Stortinget er det bred politisk uenighet her i salen. Forrige sak hadde kanskje litt karakter av det. I andre saker er det stor grad av politisk enighet. Dette er en slik sak, og derfor skal jeg ikke bruke veldig mye tid på den. Jeg vil bare takke komiteen for godt utført arbeid og godt samarbeid – og legger herved fram saken for Stortinget.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:31:07]: En sak som denne er kanskje ikke det som skaper mest debatt. Lovendringen vi debatterer her i dag, og forslagene som fremmes av en samlet komité, gir departementet hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere bestemmelser om hvilke lovbrudd som fører til administrativ inndragning.

Administrativ inndragning er en sentral administrativ reaksjon i fiskeriforvaltningen som innebærer at fangst eller verdien av fangst som er høstet eller levert i strid med fastsatte bestemmelser i havressurslova eller deltakerloven, blir inndratt. Den foreslåtte endringen i havressurslova § 54 vil innebære at næringen kan få færre inndragningssaker sammenliknet med dagens retts-tilstand. Det er vel og bra.

Det kan også være hensiktsmessig at Stortinget ved en annen anledning tydeliggjør hvordan praktiseringen av loven skal være, spesielt med hensyn til praktisering

gen av bruttoinndragning av fangstverdi. Fremskrittspartiet tok opp problemstillingen med administrativ inndragning av fangstverdi av fangst tatt innenfor fartøyets kvote, i 2017. Det ble i den sammenheng ikke nevnt at det var mulig med tilbakeføring av belastet kvote og mulig å fiske på nytt. Årsaken var nok at det i 2017 ikke var kjent. Norges Fiskarlag ble, etter det jeg kjenner til, først kjent med denne praktiseringen i 2019.

Det at man har en bruttoinndragning av fangstverdi, gjør at man har en del utgifter med å høste den fangsten som blir inndratt også innenfor egen kvote. At man ved en senere anledning får tilbakeført sin lovlige kvote og kan fiske den på nytt, gjør at man vil ha en ekstra kostnad ved å fiske opp det samme kvantumet på nytt. Det er i utgangspunktet å anse som en dobbeltstraff, ved at man får en inndragning av brutto fangstverdi, men får tilbakeført nettoverdien av kvoten. Også jusprofessor Jon Petter Rui konkluderer i sin betenkning med at dagens praktisering er å anse som straff, og i strid med EMD, Den europeiske menneskerettsdomstol.

Om man i større grad skal få Stortinget til å klargjøre hvordan praktiseringen av dette skal være, er noe vi må komme tilbake til. En problemstilling er at man allerede har fangstet en lovlig kvote, som man har rett på å fangste, med tanke på både kostnader for bunkring, lott, m.m. En annen problemstilling er at man vil fiske opp et volum på nytt, som da må tas fra alle fiskere, noe som gjør at det blir feil fordeling av kvoter.

Dette må vi komme tilbake til. Nå står vi enstemmig bak å gjøre disse nødvendige endringene i loven.

Presidenten [14:34:28]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:34:34]

Referat

Presidenten [14:34:34]: Det ligg ikkje føre noko referat.

Dermed er kartet for i dag ferdig handsama. Ber nokon om ordet før møtet blir heva? – Det er det ikkje, og møtet er heva.

Møtet slutt kl. 14.35.

